

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

PREZENČNÍ STUDIUM

2014–2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Plesníková

Stárnutí a osobnost seniora, Univerzita třetího věku

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Marie Vacínová, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

FULL-TIME STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Barbora Plesníková

Aging, senior personality, The University of the Third Age

Prague 2017

The Bachelor Work Supervisor:

PhDr. Marie Vacínová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka(y) .....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Marii Vacínové, CSc. za odbornou pomoc a metodické vedení při tvorbě mé bakalářské práce. Dále chci poděkovat účastníkům průzkumového šetření, kteří se podíleli na výsledcích praktické části této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce je teoretickou a praktickou studií stáří, stárnutí a možnému předcházení jeho negativním vlivům na člověka studiem na univerzitě třetího věku. Je nastíněn demografický vývoj společnosti, a prognóza změny věkové struktury populace v České republice a ostatních vyspělých zemích ve srovnání s rozvojovými zeměmi. Zaměřuje se v teoretické části na různé pohledy na stáří a jeho dopady na lidskou osobnost a možnostmi naplňování sociálních potřeb seniorů formou studia na U3V. Je shrnuta historie vzdělávání seniorů a nabídky studijních oborů. Cílem práce je zjistit hlavní motivaci ke studiu na U3V a charakterizovat skupinu seniorů, kteří se pro studium rozhodli. Práce tak sleduje podmínky k zahájení studia, věkovou a genderovou skladbu a význam celoživotního vzdělávání. K tomu je využito kvalitativní výzkumné metody dotazování, je provedena analýza zjištěných dat a výsledky zkoumání jsou v závěru interpretovány.

Klíčová slova

celoživotní vzdělávání, stárnutí, stáří, univerzita třetího věku, vzdělávání v důchodovém věku

Annotation

This bachelor work is theoretical and practical study of old ages, growing older and how possible precede negative influence of this process to human being by Third age university study. It is outlined demographic development of society, and the prognosis of changes in the age structure of population in Czech Republic and other developed countries compared to developing countries. In theoretical part is focused on different views on old age and influence to personality and possibilities of satisfaction of social needs for seniors in way of study University of the Third Age. It summarized the history of education of seniors and degree courses offers. The goal is find out the main motivation for studying at UTA and characterize a group of seniors who have chosen to study. Impulse to initiate studies, age or gender pupil structure and importance of lifelong education are monitored. For this purpose was used qualitative method of questionnaire survey, an analysis of data and results of the research are interpreted in the conclusion.

Keywords

aging, education in retirement age, lifelong education, old age, the University of the Third Age,

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ	11
2 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE	16
3 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ	21
3.1 Motivace ke studiu	29
3.2 Celoživotní vzdělávání ve strategických dokumentech EU	31
4 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU	34
4.1 Historie univerzity třetího věku	35
4.2 Poslání a funkce univerzit třetího věku.....	36
PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU MASARYKOVY UNIVERZITY V BRNĚ	39
5.1 Nabídka vzdělávacích aktivit a služeb	40
5.2 Struktura posluchačů	41
6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	44
6.1 Hypotézy	44
6.2 Výsledky výzkumu	45
6.3 Vyhodnocení dotazníkové ankety.....	56
7 ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	60
SEZNAM ZKRATEK	64
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

Rozvoj lékařské vědy a změny životního stylu zapříčinily prodloužení života lidí, čímž se prodloužily i jednotlivé fáze lidského života, zejména poslední – stáří. Období po sametové revoluci a především posledních několik let přineslo mnoho obrovských a zásadních proměn v životním stylu obyvatel. Způsob života, rozvoj technologií a výpočetní techniky způsobil změny, které přinesly snížení fyzické práce a zvýšily se tak nároky na psychiku člověka a tím postavil člověka před dosud nepoznané situace a problémy. Dochází nejen k nárůstu nároků kladených na výkon vlastního povolání, ale také dochází k mnohem častější fluktuaci mezi jednotlivými obory, takže člověk je nucen učit se i zcela nové věci. Na takový skokový nárůst duševní zátěže lidského organismu není často dostatečně připravený a tím může docházet k stresu, narušení imunity a celkové poruchy zdraví. Velkým problémem v životě každého jedince je přechod z aktivního pracovního života do důchodu a to především u lidí, kteří vykonávali jeden druh práce po většinu svého produktivního života a změny nebyly významnou součástí jejich života. Ze dne na den ztrácí člověk svoji dominantní roli a zpravidla je nepřipravený na ztrátu programu, kterou do té doby měl docházením do zaměstnání. Lidem v důchodu chybí zaměstnanecká role, jsou citově postihnutí, nemají představu, co budou dělat. Někteří si vystačí s praktickými radami nebo svou pozornost přenesou na koníčky či další aktivity z minulosti, ti systematictější dokonce začnou s přípravou na období důchodu a stáří již v produktivním věku. Někteří však nemají žádnou představu co s nabytým časem a potřebují určitou formu pomoci. Jednou z možností jsou právě univerzity třetího věku, které nabízejí vzdělávací aktivity na univerzitách lidem v období při přechodu do důchodu, ale i v období staroby.

Posláním univerzit třetího věku je s velmi širokým zaměřením:

- Realizovat zajímavé vzdělávání seniorů na vysokých školách
- Přispívat k zabezpečení práva starších lidí na vzdělání
- Získat co největší počet zájemců na vzdělání z řad starších
- Přispívat vzdělávacími programy a koncepcí U3V ke kvalitnímu vyplnění volného času

- Vytvořit nový program vysoce hodnotný pro životní program seniorů
- Pomáhat vzdělávacím a sociálním záměrem penzionovaným při přechodu do důchodu a integrovat je do společnosti v nových podmínkách
- Konceptí vzdělávání přispět k rozšiřování obzoru, vědomostí, objasňování neznámých zkušeností ke zkvalitňování poznávacích funkcí u starších lidí
- Přispět ke zlepšení psychofyzické kondice u seniorů a zpomalování stárnutí
- Podílet se na starostlivosti o starší generaci, která si za svoje celoživotní výsledky zaslouhuje pozornost
- Předchází beznaději starých lidí, samotě a strachu ze smrti
- Přispívá ke zlepšení mezilidských vztahů a pěstování pozitivního sebehodnocení.

Vytvoření různých institucí a volno časových vzdělávacích programů pro starší lidi, vychází ze specifických podmínek a možností jednotlivých oblastí, regionů a měst. V rámci Evropy rozeznáváme několik typů vzdělávacích programů a projektů. V zahraničí je rozšířené studium na univerzitách, různé druhy sezonních vzdělávacích kurzů, programy mnohokrát zaměřené na sociální a zdravotnickou pomoc, příprava na starobu a zdravé stárnutí. Velmi rozšířené jsou tematické a poznávací zájezdy pro seniory se vzdělávacím zaměřením na historii, přírodní krásy a způsob života. U nás se vzdělávací programy pro seniory a starší lidi zařadili do univerzit třetího věku, akademií třetího věku a do přednáškových cyklů.

Účastníci U3V tvoří důležitou skupinu, která vylučuje výskyt psycho-sociálních hrozeb v starším věku člověka. Univerzita dává seniorům možnost seberealizace a nové životní naplnění. Vede je k tvořivým schopnostem a zároveň posiluje sociální vazby a podporuje integraci starších lidí do společnosti. Univerzita třetího věku představuje jednu z progresivních forem celoživotního vzdělávání, speciálně orientovaných na kategorii starších lidí. Zároveň univerzita třetího věku získává i zpětnou vazbu na svůj program a výuku od lidí, kteří mají veliké množství zkušeností z rozličných oborů a může tak své metody zlepšovat na základě pohledu lidí z praxe.

První univerzita třetího věku vznikla v roce 1986 České republice, a to při Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Zájem o U3V byl obrovský, do prvního ročníku se zapsalo přibližně 170 uchazečů. Druhá univerzita třetího věku na území české republiky vznikla v Praze v roce 1987.

TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ

Stárnutí začíná narozením a je to přirozený, celoživotní proces, který je v průběhu vývoje člověka ovlivňován mnoha faktory. Jedná se především o předchozí způsob života, životní podmínky, rodinné a společenské vlivy, prodělané choroby, inteligencí apod. Důležité ale také jsou společenské a sociální změny, kterým je člověk vystaven. Proto je také možné označit tento proces za ryze individuální, kdy každý člověk má jiné genetické předpoklady, a byl během svého života vystaven různým vlivům. V důsledku to znamená, že každý jedinec stárne jiným tempem. Stárnutí vnímáme jako fyzické a mentální, která na sobě nejsou závislá, ale mohou se silně ovlivňovat.

Stáří také můžeme chápat jako relativní pojem dle vykonávané činnosti: gymnastky jsou považovány za staré ve 20 letech, jiní sportovci po 30, baletky v 35 – 40 letech. V těchto případech se jedná o fyzické schopnosti vykonávat danou činnost, na druhé straně je známo málo případů, kdy se jako vrcholoví manažeři prosadí lidé pod 30 let a zřídka i pod 35 let, v tomto případě se jedná o nabyté zkušenosti znalosti a praxi.

V civilním životě je pojem stáří vnímán jako období po skončení pracovní – produktivní fáze života. Přestože převážná většina lidí se i po odchodu do důchodu cítí fyzicky a psychicky fit a silně, jsou již bohužel považováni za neperspektivní a pro pracovní proces nepoužitelní. Bohužel ve společnosti přežívá mnoho předsudků a zkreslených názorů na seniory nejen v souvislosti s pracovním procesem. Vzhledem k jejich odchodu z produktivního života a určitého odloučení od společenského života a také k tomu, že začínají pozbývat psychických a fyzických sil jsou považováni za méněcenné. Stávají se obětmi útoků podvodníků a zlodějů, kteří je považují za snadný terč. V posledním období se také stále více ve společnosti, médiích a na politické scéně řeší fungování tzv. ŠMEJDŮ. Tito „Obchodníci“ se zaměřují právě na seniory, využívají jejich touhy po společenském kontaktu a pod záminkami zážitků a levných zájezdů je pak v různých sálech podrobují psychickému a někdy i fyzickému nátlaku. Bez možnosti aby mohli odejít občerstvit se či odejít na toaletu, jsou vystaveni několikahodinovým prezentacím různých „Skvělých produktů“ za „Výhodnou cenu“.

Následně pak jsou všemožnými způsoby nátlaku nuceni si tyto produkty koupit, nebo podepsat kupní smlouvy. Jestliže koupí odmítají, je jim vyhrožováno, že je neodvezou zpět, že budou muset zaplatit náklady na prezentace atd., jsou známy i případy, kdy došlo na výhrůžky fyzického násilí, nebo dokonce k samotnému násilí. Tyto společnosti mají velice dobře propracované metody nátlaku, znají psychologii starších lidí a ví jaké argumenty použít, aby jednak získaly pozornost, dále vychválily své produkty jako „neobyčejné“ „výjimečné“ a pro účastníky „nepostradatelné“ a nakonec i jak přimět lidi aby si produkt koupili a právními kličkami jim co nejvíce znemožnily od smlouvy odstoupit. Dalším příkladem zneužíváním seniorů jsou podomní prodejci, nabízející služby a produkty přímo do domu. Nejhorším způsobem hyenizmu na seniorech jsou pak různí násilníci, kteří se pod rouškou kontrolorů plynu, vody, elektřiny, řemeslníků atp. dožadují vstupu a když je jim umožněn, tak seniora okradou a v horších případech i fyzicky napadnou, či zabijí. Veškeré tyto příklady jsou jen důkazem toho, že senioři jsou pokládáni za lehký cíl, což je mnohdy pravda. Pokud, se ale ukáže, že tomu tak není podvodníci propadnou frustraci a pak ztrácí zábrany, jen aby dosáhli svého.

Předsudky můžeme pojmut jako chybný pohled na seniory také jako na lidi:

Nadbytečné – nejsou produktivní, společnost je živí, bylo by lepší kdyby nebyli. Tento pohled je dokonce prezentován již ve 30 letech v románu Karla Čapka Bílá nemoc. V době socialismu byli senioři považováni za neužitečné a jejich čas za zbytečný a často se přístup k nim řídil heslem „Kdo nepracuje je k ničemu!“

Izolované – vzhledem ke své nadbytečnosti jsou izolováni, nejsou komunikativní a společenští. Všichni senioři jsou považováni za homogenní skupinu – Jsou všichni stejní, hážeme je všechny do jednoho pytle i přes to, že jsou mezi nimi stejné rozdíly jako v ostatních věkových skupinách. V tomto ohledu převažuje u pohledu na seniory opět negativní zjednodušení unifikace a smazávání rozdílů mezi jednotlivci (děti jsou pro nás individuality, puberťáci jsou individuality, teenageři jsou individuality, ale senioři jsou všichni stejní). Senioři nejsou vnímáni ani jako partneři natož protivníci a proto ani není potřeba je brát vážně a jakkoliv s nimi počítat.

Duševně omezené – stáří je vnímáno jako období, v němž už lidé nejsou schopni si pamatovat události, starý člověk je pro všechny automaticky sklerotický. Obecná

domněnka je často taková, že stáří je nezbytně spojeno s depresemi a rozmrzelostí. Ke stáří jsou dokonce pevně zakořeněny představy o duševních nemocech, které jsou považovány za naprosto běžný nebo dokonce nevyhnutelný průvodní jev stáří. Duševní choroby ve stáří nejsou častějším jevem než v jiném věkovém období.

Nemocné – Stáří = Nemoc tato rovnice je hluboce zakořeněná téměř v každém. Veškeré předchozí předsudky vlastně z tohoto vycházejí. Lidé jsou nadbyteční, protože vzhledem k časté nemocnosti nemohou vykonávat řádně žádnou práci, jsou osamoceni, protože s nimi nikdo nechce nebo nemůže být a díky svým nemocem se nedokáží bavit o ničem jiném a jejich psychika je tímto ovlivněna a duševní omezenost je nevyhnutelná. Do tohoto předsudku lze zařadit i předpoklad impotence a sexuální neschopnosti. Představa sexuálně aktivních seniorů je pro spoustu lidí nepřijatelná ne-li zvrhlá. V tomto ohledu aktivita a frekvence sice poklesává, ale není na ní nic nemístného.

Chudé a ekonomicky závislé / Bohaté a zazobané – v ekonomické oblasti jsou názory na seniory často ode zdi ke zdi. Na jedné straně jsou senioři považováni za chudé odkázané na pomoc druhých a důchodové almužny od státu tudíž ubírají všem. Na straně druhé je názor, že senioři si mohli celý život vydělávat a mají „ve strožoku“ naspořeno spoustu peněz, které stejně nestihnou spotřebovat a jsou bohatí a tudíž nic nepotřebují.

Společnost má za povinnost seniory chránit, bojovat s takovými předsudky a nabízet seniorům možnost nejen právní ochrany, ale i sebevzdělávání, aby senioři získali zpět patřičné sebevědomí a znalosti, které by jim nejen zlepšily jejich život, ale ochránily je před svízelnými situacemi nebo jim pomohly je zvládnout k jejich prospěchu. Přes veškeré předsudky společnosti mohou však senioři nabídnout obrovské množství zkušeností a znalostí. Z tohoto důvodu vnímají odchod do důchodu negativně a nesou jej těžce. V tomto ohledu jim možnost studia na univerzitě třetího věku nabízí možnost seberealizace a zaplnit nucenou vzniklou prázdnotu v čase i náplni života. Právě tyto pocity můžeme vnímat jako hnací motor pro nalezení motivů ke studiu.

Pojmem stáří se zabývá mnoho studií a prací:

Stárnutí je proces, kterému žádný jednatel nemůže uniknout. Nicméně dopad stárnutí se může lišit v závislosti nejen na genetických faktorech, ale také odráží celou řadu faktorů, jako jsou povolání, příjmy, životní styl, nebo kvalita života. (Kulik a kol., 2014)

Sheehyová (1999) označuje stárnutí, jako období celistvosti. Podle Vágnerové (2007) přináší stáří nadhled a moudrost, ale také úbytek energie a změnu osobnosti.

Podle Pacovského a Heřmanové (1981) je stárnutí a stáří specifický biologický proces, který je charakterizován tím, že je dlouhodobý, nevratný, neopakuje se, jeho povaha je různá, zanechává trvalé stopy, Jeho rozvoj se řídí druhově specifickým zákonem a podléhá formativním vlivům prostředí.

Pojmem stáří obecně vyjadřujeme pozdní období života člověka. Podle Mühlpachra (2009) je možné celkově vnímat stáří z několika hledisek:

Biologické stáří – nelze stanovit přesně jako kalendářní stáří, protože lidé stejného věku se od sebe navzájem liší mírou tělesné i duševní zdatnosti. Pojem biologické stáří nám označuje míru změn, které se v lidském těle udály v průběhu života.

Sociální stáří – nastává v okamžiku změny sociální role člověka ve společnosti, tedy dosažení věku, kdy člověk odchází do důchodu. S tím jsou spjaty změny v oblasti dosavadního způsobu života člověka i jeho momentální ekonomické situaci.

Mlýnková (2011) rozlišuje stáří kalendářní (chronologické) a biologické (fyziologické). Kalendářní stáří označuje čas, jež uplynul od data narození člověka, vyjadřuje se jako věk v letech, a má spíše sociální a právní význam. Stáří biologické, je podmíněno vitalitou, zdravím a zdatností seniora. Kalendářní stáří, nemusí odpovídat stáří biologickému.

Nejčastěji bývá stáří klasifikováno, podle kalendářního věku člověka. Dolní hranice stáří, není jednotná, historicky se posouvá. Ke zvyšování hranice stáří, dochází v důsledku příznivějších socioekonomických podmínek a vědeckotechnického pokroku,

které umožňují rozvoj potenciaálního zdraví, snižování úmrtnosti, nemocnosti a prodloužení střední délky života (Zavázalová, 2001).

Podle Světové zdravotnické organizace je stáří rozděleno do tří etap:

- 60 – 74 let ... počínající stáří
- 75 – 89 let ... vlastní stáří
- 90 a více let ... dlouhověkost (Kuchařová, 2002).

Mühlpachr a Staniček (2001) v souvislosti se stářím člení seniory dle věku následovně:

- 65 – 74 let – mladí senioři, u této skupiny je dominantní proces adaptace na penzi, volnočasové aktivity, seberealizaci a je u ní možné očekávat největší podíl aktivity a činnosti pro další rozvoj svých zájmů
- 75 – 84 let – staří senioři, u kterých se ve zvýšené míře projevuje úbytek fyzické zdatnosti, zvýšený výskyt onemocnění a atypický průběh chorob. Od věku 75 let dochází u seniorů k označování sebe samých za staré
- 85 a více let – velmi staří senioři, u kterých narůstá potřeba pomoci od druhých

Ve věku okolo 75 let začínají změny ve vnímání zdravotního stavu, vlastních sil a životních podmínek, změn potřeb a typů aktivit i změn dalších okolností individuálního života. Toto všechno znamená skutečnou proměnu zdravotního a psychického stavu a míry soběstačnosti. Staré obyvatelstvo je podle OSN definováno jako 7% lidí starších 65 let v populaci. (Vohralíková, Rabušic, 2004)

Stáří lze definovat i jinak, a to stanovením jeho znaků, určením toho, co jej specifikuje. Tento způsob může pomoci společnosti pochopit problémy stáří a potřeby seniorů.

V tomto případě existují dvě krajní roviny definující stáří, a to jednak vnímání stárnutí jako procesu zániku, úpadku a rostoucí závislosti, jednak názory, že stárnutím člověk nabývá postavení zasloužilého, zkušeného a váženého člena rodiny. Oba tyto krajní názory jsou důsledkem historického a kulturního vývoje. (Kuchařová, 2002)

2 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE

Demografické stárnutí, můžeme považovat jako jeden ze znaků dnešní doby. Tento jev má své opodstatnění zejména při pohledu na historický vývoj. V roce 1930 žilo na Zemi okolo dvou miliard obyvatel, v roce 1999 počet dosáhl šest miliard. Při současném exponenciálním trendu, lze předpokládat, že do roku 2025 bude na úrovni osmi miliard. Pojem demografické stárnutí bývá vysvětlován jako poměr podílu věkových skupin obyvatelstva do 15 let a obyvatelstva nad 65 let. Ze srovnání demografického stárnutí jednotlivých zemí vyplývá že, zatímco Evropa stárne, rozvojové země prochází dramatickým nárůstem populace, způsobený změnou reprodukční charakteristiky. Tato změna reprodukčních zvyklostí se nazývá demografická revoluce. Tento proces bývá členěn do čtyř fází:

Fáze 1 - rovnoměrný počet obyvatel - vysoká porodnost i úmrtnost, bez kontroly porodnosti, nízký věk dožití, mnoho dětí v rodině.

Fáze 2 - klesající mortalita - vysoká porodnost a klesající úmrtnost obyvatelstva, populace mládne a narůstá.

Fáze 3 - klesající natalita – klesá porodnost i úmrtnost ve vyšším věku, obyvatelstva stále přibývá, ale populace začíná stárnout.

Fáze 4 - rovnováha – nízká úmrtnost i porodnost, vysoká střední délka života, nízký počet dětí v rodině.

Ze zkušeností a historického vývoje je známo, že fáze jedna a dvě nastávají a projevují se ve společnostech s nízkou ekonomickou silou a nižšími příjmy. Týká se většinou skupin lidí s nižší vzdělaností. Fáze tři a čtyři nastávají v době ekonomického růstu, blahobytu a tykají se lidí s vyšší vzdělaností.

Zatímco v současnosti rozvojové země vstupují do fáze druhé, vyspělé státy vstoupily do třetí fáze, kde počet seniorů přibývá, a to jak poklesem natality, tak prodlužováním střední délky života.

Populace České republiky, stejně jako populace ostatních vyspělých zemí, stárne a podle dlouhodobých prognóz budoucího vývoje věkové struktury obyvatelstva bude podíl starších osob v populaci stále narůstat (Tabulka 1).

Tabulka 1: Vývoj počtu obyvatel podle věkových skupin

Věková skupina	2010		2011		2012		2013		2014	
	osoby	%	osoby	%	osoby	%	osoby	%	osoby	%
Věková skupina										
0–14	1 518 142	14,4	1 541 241	14,7	1 560 296	14,8	1 577 455	15,0	1 601 045	15,2
15–64	7 378 802	70,1	7 262 768	69,1	7 188 211	68,4	7 109 420	67,6	7 056 824	67,0
65+	1 635 826	15,5	1 701 436	16,2	1 767 618	16,8	1 825 544	17,4	1 880 406	17,8

Zdroj: vlastní zpracování, Český statistický úřad, 2016

K 1.1.2010 bylo v státech EU –27 více jak 87 milionů lidí starších 65 let, co je více jak 17 % celkové populace EU –27 (Eurostat, 2012).

Projekce populačního vývoje v České republice předpokládají, že do roku 2050 se celkový počet obyvatel lehce sníží, počet dětí mladších 15 let se sníží o více než čtvrtinu. Zároveň dojde ke zdvojnásobení počtu seniorů nad 65 let, takže se přiblíží 30 % obyvatelstva. Nejdratičtější vývoj se předpokládá ve věkové skupině 80+, která se zvětší trojnásobně na téměř 10 % populace. Lidí starších 85 let bude v polovině století žít v ČR asi 500 000, z nich kolem 200 000 ve věku nad 90 let (Čevela et al., 2014).

Demografický vývoj směřující k stárnutí populace vyvolává potřebu více se zabývat sociálními, ekonomickými a etickými otázkami související s tímto trendem. Společnost se musí připravit na změnu své věkové struktury. Vzhledem ke stárnutí populace a zvýšenému počtu seniorů ve společnosti je potřebné vytvářet podmínky pro rovnoprávný a aktivní život seniorů, soustavně se zabývat problematikou stárnutí a problematikou a potřebami seniorů ve všech aspektech jejich života.

Významným krokem směrem k podpoře aktivního stárnutí a začleňování starších lidí do společenského života bylo vyhlášení „Evropského roku aktivního stárnutí a solidarity mezi generacemi 2012“. Jeho cílem je zvyšování povědomí veřejnosti o přínose, který mají staří lidé pro společnost, dále má za cíl podporovat opatření pro vytvoření takových podmínek, které umožní starším lidem zůstat aktivní (Evropská Komise, 2012).

V roce 2012, v rámci 66. Zasedání regionálního výboru Světové zdravotnické organizace (WorldHealthOrganisation), byla rovněž přijata Strategie a akční plán pro zdravé stárnutí v Evropě 2012 – 2020. Prioritními oblastmi Strategie jsou zdravé stárnutí v průběhu životního cyklu, vhodné prostředí pro seniory a systém zdravotní a dlouhodobé péče o stárnoucí obyvatelstvo (WHO, 2012).

V souladu se strategickými dokumenty, definovanými na úrovni Evropského společenstva, byl pro Českou republiku formulován Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013).

„Základním rámcem Akčního plánu je zajištění dodržování a ochrany lidských práv seniorů. Z důvodu jejich zranitelnosti zejména v pokročilém věku jim musí být zajištěno právo na respekt, právo na důstojné zacházení a na důstojné podmínky v jakémkoliv prostředí, právo na důstojný život a na participaci ve společnosti. Opatření uvedená v tomto dokumentu směřují k tomu, aby starší pracovníci a senioři mohli plně požívat nejen politická a občanská práva, ale aby jim bylo umožněno i naplnění sociálních, kulturních a dalších práv“ (MPSV, 2014).

Národní akční plán je v pořadí již třetím dokumentem zabývajícím se politikou přípravy na stárnutí v České republice a navazuje na Národní programy přípravy stárnutí, které byly zpracovány v letech 2003 a 2012. Pro období 2013 až 2017 byly definovány 3 základní vize akčního plánu: stárnutí populace, senioři jako zdroj moudrosti, ekonomický růst a sociální soudržnost (Obrázek 1).

Obrázek 1: Základní vize Národního akčního plánu

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014

Priority lidských práv seniorů a osob v důchodovém věku

Priority tohoto akčního plánu mají zajistit lidská práva, respekt, slušné zacházení a předcházet zneužívání seniorů. Tito lidé jsou nejen vnímáni jako zranitelnější, ale skutečnost nám dokládá, že zranitelnější jsou a díky tomu dochází k jejich zneužívání. Vzhledem ke ztrátám svých fyzických a psychických schopností a také k předsudkům zažitým ve společnosti se seniorům zhoršuje přístup a vymáhání svých práv, a jsou vnímáni jako občané s nižší společenskou hodnotou.

Vize národního akčního plánu „*Seniorům je zajištěn o plné požívání všech jejich práv a ochrana před projevy špatného zacházení a diskriminace na základě věku*“ (MPSV, 2014).

„Strategický cíl 2 : Zajistit ochranu starších osob před diskriminací a všemi projevy nedůstojného zacházení, týrání a zneužívání.

Specifický cíl 1: Zvýšit ochranu práv starších osob a seniorů, zejména před diskriminací a jinými zásahy do jejich práv, a posílit jejich samostatnost a možnosti ochrany a vymahatelnosti jejich práv.

Opatření: Podporovat osvětové, vzdělávací a další aktivity zaměřené na předcházení věkové diskriminaci.

Zodpovědnost: MPSV, MZ, MMR, Zmocněnkyně pro lidská práva

Spolupráce: Veřejný ochránce práv

Termín: 2013 až 2017“ (MPSV, 2014).

3 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ

Celoživotní vzdělávání představuje zásadní koncepční změnu v pojetí vzdělávání, jeho organizačního principu, kdy všechny možnosti učení – ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně – jsou chápány jako jediný propojený celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života (Palán, 2006).

Celoživotní učení zahrnuje:

- Formální vzdělávání je realizováno ve vzdělávacích institucích. Zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně a typy, které jsou určeny buď celé populaci (např. základní povinnou docházku), nebo určitým skupinám (např. středoškolské a vysokoškolské vzdělání). Absolvování tohoto vzdělávání je zpravidla potvrzováno příslušným osvědčením (vysvědčení, diplom apod.). Jeho výsledkem je určitý stupeň vzdělání.
- Neformální vzdělávání je dobrovolné učení, vztahuje se ke všem plánovaným programům osobního a sociálního vzdělávání lidí určených k rozvíjení celé řady dovedností. Jeho základní charakteristické rysy jsou např. dobrovolnost, individuální učení, učení založené na zkušenostech a činnostech. Neformální vzdělávání je poskytováno v zařízeních zaměstnavatelů, soukromých vzdělávacích institucí, nestátních neziskových organizacích, školských a jiných zařízeních. Neformální vzdělávání nevede k získání stupně vzdělání, ale k rozšíření vzdělání a poznatků a jeho nevyhnutnou podmínkou je účast odborného lektora.
- Informální učení je celoživotní proces průběžného učení každého jedince, který se uskutečňuje mimo organizovaný systém školní či mimoškolní výchovy a vzdělávání. V něm si každý jednotlivec osvojuje určité postoje, hodnoty, dovednosti a znalosti pod vlivem různých vzdělávacích zdrojů ve svém okolí i z každodenní zkušenosti (z domova, ze sousedství, z knihovny, z médií, ze zkušeností nabytých při práci, při hře apod.). Zahrnuje také sebevzdělávání a na

rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované (MŠMT, 2007).

Součástí celoživotního vzdělávání je i vzdělávání seniorů. To se zejména zaměřuje na vzdělávání lidí v ekonomicky poproduktivním věku. Cílem tohoto typu edukace je poskytovat takové formy vzdělávání, které respektují specifické zájmy a potřeby seniorské části populace (Průcha, Walterová, Mareš; 2009). Dle andragogického slovníku se vzdělávání seniorů jinak označuje i vzdělávání občanů v důchodovém věku a může být realizováno formou integrace seniorů do normálního vzdělávacího systému nebo jako samostatná instituce (Andragogický slovník, 2016).

Schopnost učení je u dospělého člověka jiná než u mladého jedince. Se stárnutím organismu dochází také ke stárnutím intelektuálních schopností. V dnešní době jsou senioři tělesně a duševně mnohem zdatnější, než byli senioři ve stejném věku před třiceti lety. (Gruss, 2009). Na základě laboratorních experimentů byla prokázána schopnost člověka učit se i ve velmi vysokém věku se schopností dosahovat velmi kvalitních výsledků. Obecně hraje vyšší věk významnou roli především v obtížnosti učení. S věkem se stává učení obtížnější a osvojení poznatků vyžaduje delší čas.

Šerák (2009) uvádí, že studenti ve věku 40-45 let potřebují k osvojení stejného množství informací v průměru o 10-20% více času, než-li studenti o generaci mladší. Se zvyšujícím se věkem dochází ke změně paměťové dispozice a důraz paměti se přesouvá z krátkodobé na dlouhodobou. S tím souvisí i pokles kapacity zpracovaných informací a jejich udržení v paměti. Dospělý jedinec je také mnohem častěji veden výraznější motivací k učení.

„Mezi faktory, které pozitivně ovlivňují vzdělávání dospělých, patří především kritický pohled na získávané vědomosti a zkušenosti i na vlastní studijní výkon, schopnost přijímat poznatky ve vztahu k ostatním, třídít informace a formovat si soustavu poznatků. Naopak negativními faktory mohou být stereotypy v jednání a myšlení, které mohou u dospělého jedince způsobovat nedůvěru a odmítání teoretických řešení. Rozdíly v názorech z dosavadního praktického života může způsobit odmítání názorů předkládaných ve výuce“ (Fröhlichová, 2014).

Z výše uvedených faktorů vyplývá, že při vzdělávání dospělých, potažmo seniorů, je nutné zohlednit všechny zvláštnosti vzdělávaného jedince, využít jeho životní zkušenosti, názory a praktické dovednosti a ve vzdělávacím procesu využít veškeré možnosti, které nabízí moderní teorie vzdělávání, aby byl edukační proces úspěšný a přispěl k dalšímu zkvalitnění a prohloubení rozvoje jedince.

Pokud se jedná o vzdělávání seniorů, je dobré brát na zřetel jejich zkušenosti, poznatky a dávat je do souvislosti s praxí. Seniori mají tendenci poměřovat všechno nové vlastními zkušenostmi a nahlížet na to kritickým pohledem. Faktory ovlivňující jejich vzdělávání jsou dle Bočkové (2002) následující:

- Zájmy a záliby
- Motivace ke vzdělávání
- Dosažené vzdělání
- Sociální prostředí
- Tvořivost a pracovní návyky
- Společenská angažovanost
- Zdravotní stav
- Zvládání přechodu do důchodu
- Hledání nového životního programu
- Vyrovnaní se s krizemi a omezeními stáří
- Úroveň získávání specifických kompetencí pro starší věk

Ondráková, et al (2012) popisuje seniory jako specifickou skupinu, při jejímž vzdělávání je nutné přihlížet a brát na zřetel možná omezení, která jsou způsobena především stárnutím seniorů. Jedná se zejména o individuální vzdělávací strategii, kterou mají seniori vytvořenou, větší časovou náročnost k osvojování nových poznatků, změny zdravotního a psychického stavu.

Moderní přístup ke vzdělávání seniorů má za cíl podporovat a prodlužovat aktivitu starších lidí. Pro naplnění tohoto cíle využívá vhodné motivační nástroje a pro zlepšení komunikace definuje pro vzdělávací proces seniorů tyto specifické zásady:

- Přizpůsobení tempa a individuální přístup k pochopení nových poznatků.
- Přehlednost a názornost dokumentů, které jsou využity v edukačním procesu, možnost návratu k předávaným informacím a upevnování předávaných poznatků. S ohledem na snižující se schopnost přijímat velké množství informací naráz, je potřebné je rozdělit na menší celky.
- Posouzení schopností seniorů, jejich dovedností a respektování možností pro další vzdělávání na základě předcházejícího vzdělání. Možnost rozvíjet již nabyté poznatky, ale rovněž umožnit vzdělávání v nových oblastech.
- Srozumitelné vyjadřování, častější ověřování chápání dané problematiky.
- Rozvoj logického myšlení, ověřování teoretických znalostí v praxi.
- Důraz na relaxaci a uvolnění v rámci vzdělávacího procesu.
- Jasná identifikace využitelnosti nabytých znalostí.
- Pochvala a ocenění snahy a tím zvyšování motivace seniora k dalšímu učení (Klevetová, Dlabalová; 2008).

Senioři mají vzdělávací akce jako zájmovou, tudíž dobrovolnou činnost a z tohoto pohledu je nutné k aktivizaci přistupovat.

Význam vzdělávání seniorů je spojován s vyšší kvalitou života a zachováním intelektových schopností. Šerák (2009) popisuje význam vzdělání seniorů následovně: *„Edukační aktivity jsou často zaměřeny na prevenci hrozících deficitů, případně na jejich odstranění a kompenzaci: hlavním cílem tohoto působení je udržení tělesných a intelektuálních sil. Významnou roli hraje i snaha o zajištění kvalitnějšího a důstojnějšího života. Podpora relevantní nabídky vzdělávání pro seniory by měla být integrální součástí přístupu vyspělé společnosti, od níž očekáváme, že svým členům zajistí bezpečné a důstojné stárnutí a umožní jim plnoprávně se zapojit do všech občanských aktivit.“*

Na vzdělávání seniorů je možné nahlížet ze dvou pohledů. Z pohledu jednotlivce a z pohledu společnosti. Bočková (2002) uvádí, že z pohledu jednotlivce je možné definovat tyto přínosy vzdělávání:

- Dosahování změn v osobnosti jedince
- Uspokojování vzdělávacích a zájmových potřeb seniora
- Rozvoj potenciálu jedince
- Udržování a rozvoj sociálních kontaktů
- Zdroj pocitu užitečnosti a smysluplnosti
- Smíření se s postupujícím věkem

Ve vztahu ke společnosti má vzdělávání seniorů následující přínosy:

- Utváření pozitivního obrazu společnosti na stáří
- Mezigenerační solidarita
- Součást základních sociálních programů týkajících se stáří (Bočková, 2002).

Ondráková et al (2012) ve vztahu ke vzdělávání popisuje 4 funkce vzdělávání

- Preventivní, která spočívá v preventivních opatřeních zajišťujících pozitivní průběh stárnutí.
- Anticipační, která představuje samotnou přípravu na změnu životního stylu před odchodem do důchodu.
- Rehabilitační, týkající se nápravných opatření a znovu obnovování sil v pokročilém věku.
- Posilovací, která zajišťuje rozvoj zájmů a potřeb seniorů.

Na potřebu vzdělávání seniorů se dlouho nebral zřetel. Ke změně pohledu přispěl v 60. letech vznik oboru gerontopedagogiky. Tento obor se zabývá vzděláváním a výchovou seniorů (Malach, Zapletal, 2005).

Gerontagogika (nebo také gerontopedagogiky, geragogika) je specializovaná disciplína andragogiky, jejíž cílová skupina jsou dospělí lidé (senioři). Gerontagogika patří do skupiny věd o člověku a společnosti, společně s filozofií, pedagogikou, psychologií, sociologií, medicínou, ekonomii, politologií aj. Svým zaměřením patří mezi vědy gerontologické a současně mezi vědy o výchově. Proto, že předmětem gerontagogiky je

výchova a vzdělávání, je primárně považována za vědu andragogickou. (Petřková, Čornaničová, 2004).

Mühlpachr (2004) charakterizuje gerontopedagogiku jako teoreticko-empirickou disciplínu zabezpečující komplexní péči, pomoc a podporu seniorům při uspokojování jejich potřeb v nemedicínské dimenzi, ale paralelně s ní. Gerontopedagogiku chápe jako multioborovou disciplínu, ve které se prolínají poznatky především ze sociální práce, lékařství, psychologie, sociologie, andragogiky a práva.

Podle Gulové (2011) poukazuje gerontagogika na modely úspěšného stárnutí, na negativní a pozitivní změny ve stáří, na činnost a aktivizaci psychických funkcí, výchovu ke stáří, podmínky výchovy a edukace seniorů, institucionální, organizační a personální zabezpečení ve stáří.

Cílem gerontagogiky je adaptace starých osob na snižování schopností a psychických výkonů, změny organismu, snižování soběstačnosti, změnu životních rolí a umírání. Konkrétně se jedná o pomoc v těžkých životních situacích, jakými jsou odchod do starobního důchodu, odchod potomků z domu, smrt partnera či blízkých přátel, změna bydlení a v neposlední řadě i změny biologické (Špatenková, Smékalová, 2015).

Határ (2011) člení cíle seniorské edukace do tří skupin:

- poznávací (kognitivní) cíle - zaměřené na rozvoj rozumové stránky osobnosti, na zdokonalování systému vědomostí a jsou dosahovány v procesu vzdělávání
- postoje (socio-afektivní) cíle-zaměřené na dosahování pozitivních změn v postojích člověka, jsou naplňovány v procesu výchovy
- výcvikové (psychomotorické) cíle- zaměřeny na praktickou zručnost, pro jejich dosažení jsou využívány aktivity odborného výcviku

Petřková a Čornaničová (2004) definují pět funkcí (oblastí úkolů, činností a významů) gerontagogiky:

- Funkce kognitivní - umožňuje poznání zákonů důležitých pro seniorský věk
- Funkce kulturní a edukační - udržení vysoké intelektuální, etické a kulturní úrovně
- Funkce společensko-informační - pomáhá zlepšovat porozumění a snižovat mezigeneračními konflikty
- Funkce aktivizačně stimulační - přispívá k udržení kvality života seniorů
- Funkce prognostická - formuluje hypotézy o dalším vývoji vzdělávání seniorské populace

Benešová (2014) připisuje geragogice hlavně funkci posilovací. Ta přispívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopností lidí v postproduktivním věku, k podpoře jejich aktivity, ke kultivaci jejich zájmů a potřeb. Határ (2011) považuje za hlavní funkci vzdělávání seniorů rozvoj osobnosti a poskytování takových podmínek, které umožňují integraci do společnosti, aktivní účast na jejím dění.

Na vzdělávání seniorů panují různorodé názory některé pozitivní ale také poměrně mnoho mýtů a námitek proti tomu jako např:

Vzdělávání seniorů je naprosto zbytečné, protože senioři nechodí do práce a nemůžou nabyté vědomosti dále využít. Tato námitka vychází z mylného předpokladu, že vzdělávání je pouze odborné a souvisí s profesí. Tento předpoklad platí u mladých studentů, ale pro seniory je to zájmová činnost pro rozšíření obzorů. Senioři se vzdělávat chtějí, mnohdy i když to od nich nikdo nečeká jsou schopni změnit a upravit svůj životní styl a režim právě pro potřeby vzdělávání a mnohdy i investují finanční prostředky do této své aktivity.

Senioři se nic nového nenaučí a nic si nezapamatují. Základem pro tento mýtus je to, že ze zdravotního hlediska už jsou na tom senioři tak špatně, že nové věci prostě „nepojmou“ a přistupuje se k nim jako k handicapovaným. A když se jim podaří zvládnout novou informaci, tak ji díky skleróze prostě zapomenou. Schopnost učit se však u seniorů podporuje motivace seniorů a jejich velká ochota se učit nové věci a pokud nezleniví a trénují paměť jsou schopni si věci velice dobře zapamatovat. Je obecně známo, že u seniorů se zhoršuje krátkodobá paměť a naopak dlouhodobá paměť zůstává nezměněna nebo se dokonce zlepší (starší lidé si dokáží detailně vybavit

historku ze základní školy, ale nejsou schopni říct co měli ráno k snídani, kam si položili klíče nebo že historku už dnes jednou vyprávěli)

Senioři a moderní technologie se nemají rádi a nejde to dohromady. Toto je velký omyl. Senioři mohou mít zpočátku určitý blok k používání moderních technologií, protože jsou velice často prezentovány jako složité, citlivé a náročné. Pravda je však, že mnoho seniorů nachází pozitivní vztah k programům jako je internet, Skype či Facebook tak i hardware třeba dotykové telefony, tablety, notebooky. V tomto směru se velice dobře osvědčilo smíšené vzdělávání seniorů s mladou generací. Například společné hodiny a kurzy výpočetní techniky, kdy teenageři učí seniory ovládat počítač a vysvětlují a pomáhají jim orientovat se v internetovém prostředí.

Senioři potřebují úplně něco jiného než se vzdělávat. Senioři potřebují zdravotní a sociální péči a mají být dle názoru pasivními příjemci péče a ne aktivními studenty.

Díky svému vzdělávání zabírají senioři místo mladým. Toto je však velice mylné, protože vzdělávací aktivity a zájmy mladých a seniorů se obvykle nesečkáávají a nekonkurují si. Díky této rozdílnosti se naopak mohou velice dobře a vhodně doplňovat. Pro organizátory vzdělávání může být naopak vzdělávání seniorů velice dobrým doplňkem a mohou získávat i zpětnou vazbu od lidí prověřených dlouholetou praxí. Pro lektory se otvírají nové možnosti a díky vzdělávání seniorů získají další pohledy, metody a názory a dozvědět se jestli jimi přednášená látka a navrhované metody jsou pro praxi použitelné a vhodné. Díky tomu mohou i upravovat vzdělávání mladých studentů. Lektory mohou kombinovat či slučovat mezigenerační vzdělávání. Rozdílnost v přístupu studentů je dle zkušeností lektorů a samotných studentů markantní. Každý student v mládí spíše přednášky vynechával a snažil se užívat si studentských radovánek. Studenti U3V se vzdělávat chtějí a na přednášky chodí, zvolená látka je zajímavá, dokáží ocenit lektorovu snahu, bez obav vznášejí dotazy, nestydí se za neznalost a chtějí diskutovat. Pro seniory není studium nutné zlo, které musí absolvovat, aby získali diplom, ale koníčkem a zájmovou oblastí, v níž si chtějí rozšířit obzor pro vlastní dobrý pocit.

3.1 Motivace ke studiu

Motivace je psychologický postup, který usměrňuje naše chování, jednání k dosažení určitého cíle. Vyjadřuje soubor všech skutečností, např. mít radost, zvědavost k poznání nových věcí, kladné pocity a očekávání, které tlumí nebo podporují chování jednotlivého jedince, aby něco konal nebo nekonal. Postup motivace je motivace, která se slučuje s aspektem dynamiky, podněty k určitému charakteru chování, který pak můžeme najít buď ve struktuře člověka, nebo ve vnějším prostředí. Každá osoba je specifická ve svých pohnutkách a chování, které je pak nedílnou součástí motivační struktury osobnosti. Tento motivační postup je v osobnosti složen z vrozených a získaných charakteristik zaměřenosti člověka. Motivační charakter se pak projevuje při působení nějakých podnětů v činnostech jako vzbuzený motiv. „Motivy jsou psychologické příčiny v chování a motivace je proces vzniku a setrvání určité činnosti. Ve smyslu je každá reakce organismu motivovaná.“ (Nakonečný, 1973, s. 106). Proces k motivaci se skládá ze tří základních znaků: 1, zaměření na motivaci v chování a na daný cíl, které může být vědomě nebo nevědomě 2, intenzita v motivaci chování 3, persistence, je stále setrvávání motivovaného chování. Uváděné prameny motivace se nejčastěji nacházejí v potřebách organismu, který již existuje ve vnitřní motivační dispozici člověka a podněty, které mají danou motivační situaci aktualizují, a může při tom dojít k motivovanému chování. Motivace má jednu z nejdůležitějších úloh, a to osvojování si nových postupů a skutečností v učení. U této souvislosti na seniory a jejich motivaci ke vzdělávání se na univerzitě třetího věku, bych chtěla poukázat na výzkum Petřkové, 1998, která se touto problematikou zabývala. Její výzkumná data, která byla získána obsahovou analýzou úvahy na téma : Můj návrat do role studenta. Výzkumný proces tvořilo 56 studentů (91,1% žen, 8,9% mužů), největší zástup studentů zde měla skupina ve věku 56 - 60 let, a více než polovina návštěvníků kurzu zde měla úplné střední vzdělání a druhou nejvíce nejpočetnější skupinu tvořili senioři, kteří měli vysokoškolské vzdělání. Petřková ve svém výzkumu sledovala hodně faktorů, které z části ovlivňují a působí na seniory ve vzdělávacím procesu. Studenti si měli všimnout v průběhu studia, jeho obsahové stránky, jaké jsou vztahy mezi účastníky výzkumu, měli dávat své pocity a vyjadřovat se k učení ale také měli říct důvody, které je vedly k rozhodnutí studovat na univerzitě. Tento výzkum je velmi důležitou motivací seniorů ke

studiu, proto z výzkumu Petřkové uvádím pouze výsledky, které se týkají motivace seniorů na účasti k vzdělávacích aktivitách. V motivaci seniorů je návštěva na účasti kurzů U3V potřeba pro doplnění si vědomostí. (Petřková, Čornaničová, 2004).

Motivace ke studiu je pro studenty U3V velice důležitá a musí být velice silná, protože znovuzapojení do vzdělávacího procesu je pro lidi, co se dlouho nevzdělávali je velice náročné a vyžaduje značné úsilí od všech jeho participantů. Pro zřizovatele U3V je totiž velice náročné překonat celou řadu překážek a bariér, které sebou změny ve stáří přináší. Je potřeba zvolit nové formy přednášek, upravit obsah přednášek. Věci, které u mladých pokládáme za samozřejmé u seniorů samozřejmé nejsou a na druhou stranu zkušenosti seniorů lze využít a respektovat a není potřeba některé pojmy či životní situace podrobně vysvětlovat. Tyto překážky mohou totiž velmi negativně ovlivnit nejen průběh, ale i konečné výsledky edukativního procesu. Tyto překážky jsou rozdělovány do různých kategorií. Petřková(2006) je rozděluje do 5

- Informační
- Situační
- Psychologické
- Andragogické
- Organizační

Informační kategorii můžeme definovat jako obtíže či nemožnost a neumění seniorů vyhledat a získat náležité a potřebné informace především v dnešní době internetu. Senioři nejsou zvyklí vyhledávat informace v elektronické formě a mnohdy jejich IT schopnosti jsou velice nízké, což je v dnešní době ukládání informací především v elektronické formě velkým handicapem. Tato překážka je velice rozšířená v podvědomí společnosti a většina mladých lidí si myslí, že senioři neumějí a nechtějí se naučit ovládat moderní technologie.

Situační kategorie vychází ze současných souvislostí a životní situace konkrétního člověka. Je to souhrn různých vlivů: finančních – prostředky investované do vzdělání, časových – péče o rodinu a další aktivity, geografické – velká vzdálenost a špatná dostupnost vzdělávacího institutu, nízká dopravní obslužnost a v neposlední řadě též změna životního stylu a opětovného příchodu plnění povinností.

Psychologickou kategorii lze charakterizovat jako již negativní postoj k vzdělávání vzhledem k dlouhé době od posledního studia a z něj vyplývající možná nižší motivace ke studiu. Negativní postoj ke vzdělávání může být také odrazem špatných zkušeností z mládí a případných neúspěchů. Svou roli mohou hrát také obavy ze nezvládnutí náročnosti a rozsahu učiva a obavy z neznámých situací. Dalším vlivem může být nižší sebevědomí a díky tomu i obavy z přísného přístupu lektorů či reakcí ostatních studentů. Do této kategorie lze zařadit i přístup jednotlivých lektorů a jejich působení na studenty. Někteří lektori mohou přistupovat k výuce seniorů s despektem a tím je odrazovat.

Andragogickou překážkou můžeme chápat jednak jako velkou prodlevu od posledního okamžiku vzdělávání a nedostatečnému množství předcházejících znalostí a zkušeností. Do této kategorie se také dají zařadit obavy z charakteru a způsobu výuky a jak vzdělávací instituce a lektori porozumí potřebám a odlišnostem seniorů a jejich schopnostem se vzdělávat.

Organizační překážky představují především nabídku kurzů, jejich náplň a kvalitu lektorů. Svou roli zde hraje i zvolené prostředí a čas pro výuku.

3.2 Celoživotní vzdělávání ve strategických dokumentech EU

„Lidské zdroje jsou hlavním bohatstvím Evropské unie (EU). Jsou klíčové pro tvorbu a předávání poznatků a představují jeden z faktorů, které určují inovační potenciál každé společnosti. Investice do vzdělávání a odborné přípravy jsou rozhodujícím faktorem konkurenceschopnosti, udržitelného rozvoje a zaměstnanosti v EU a výrazně ovlivňují kvalitu života“ (europass.cz)

Každý jedinec, který má zájem o studium, by měl mít stejný přístup ke vzdělávání, bez ohledu na jeho rozdílnou socio-kulturní úroveň, zdravotní stav či postavení v sociální společnosti.

Celoživotní vzdělávání dospělých je pro dnešní danou společnost, velmi důležité jak z mikro, tak makrostrukturálního hlediska. Občané, kteří se nebudou snažit držet krok s dnešní dobou, novými poznatky a nebudou mít zájem se celoživotně vzdělávat, budou vystaveni k vyššímu riziku nezaměstnanosti, i když nezaměstnanost v dnešní době je nízká. Může se také stát, že se ocitnou v sociální izolaci, která je ale v přímém rozporu s vizemi.

Evropské unie, která uvádí ve svých dosavadních prohlášeních formulovaných v Lisabonské strategii, kde naopak směřuje k aktivnímu dosažení občanství a sociální inkluzi. Česká republika se tak díky svému strategickému umístění v „srdci Evropy“ zcela přirozeně stala nedílnou součástí učící se Evropy a plně přijala nutnost celoživotního vzdělávání v základních politických dokumentech.

Obsah pro celoživotní vzdělávání 21. století je ve strategických dokumentech pro EU:

Lisabonský proces – zasedání Evropské rady v Lisabonu v březnu 2000 schválilo tzv. Lisabonskou strategii. Ta definuje transformaci Evropy na nejdynamičtější a nejvíce konkurenceschopnou ekonomiku světa založenou na znalostech, poskytující trvalý růst, vytvářející více a lepších pracovních míst a umožňující sociální soudržnost. Celoživotní učení má v této strategii klíčovou roli. V listopadu 2004 byla předložena hodnotící zpráva skupiny odborníků pod názvem „Lisabonská strategie pro růst a zaměstnanost“. Ta předkládá strategii umožňující splnit evropským státům lisabonské cíle. Nezbytná se jeví opatření v oblastech znalostní společnosti, vnitřního trhu, hospodářského klimatu, pracovního trhu a ekologické udržitelnosti.

Kodaňský proces – vymezuje priority Lisabonského procesu pro odborné vzdělávání v tzv. Kodaňské deklaraci z listopadu 2002. K jejím prioritám patří zejména zlepšení výkonnosti, kvality a atraktivnosti odborného vzdělávání podporou transparentnosti a uznávání kompetencí a kvalifikací, společné principy pro uznávání neformálního a formálního vzdělávání a podpora kreditního systému. V říjnu 2004 byla zpracována Maastrichtská studie, která měla zhodnotit pokroky vzhledem k Lisabonským cílům v oblasti odborného vzdělávání. Závěrečný dokument vzešlý ze zasedání v Maastrichtu v

prosinci 2004 – Maastrichtské komuniké, stanovuje nové priority rozvíjející Kodaňský proces, zejména v oblasti rozšiřování evropské spolupráce v odborném vzdělávání.

Boloňský proces - je mezivládní proces zaměřený na vytvoření evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání. Jeho cílem je zlepšení zaměstnatelnosti a mobility občanů a zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti evropského vysokoškolského vzdělávání. Základním dokumentem je Boloňská deklarace z roku 1999. Zde byla poprvé použita formule „3+2+3“ pro vyjádření strukturovaného vzdělávání v bakalářské tříleté, magisterské dvouleté a doktorské tříleté délce. Signatáři se také shodli na zavedení jednotného evropského kreditního systému ECTS a vydávání jednotného dokumentu o obsahu a rozsahu studia, tzv. Diploma Supplement.

Memorandum o celoživotním učení - vydala Evropská komise v říjnu 2000 v návaznosti na zasedání v Lisabonu. Klade si za cíl zahájit celoevropskou debatu o účinné strategii pro uskutečňování celoživotního učení na individuální a institucionální úrovni a ve všech sférách veřejného a soukromého života. Identifikuje šest problémových okruhů k celoevropské diskusi:

- nové základní dovednosti pro všechny
- více investic do lidských zdrojů
- inovace vyučování a učení
- oceňování učení
- přehodnocení poradenství
- přiblížení učení domovu

Konzultace k tomuto memorandu vyústily v dokument Making a European area of lifelong learning a reality (listopad 2001, Brusel), který definuje celoživotní učení jako širokou škálu formálního, neformálního a informálního učení. Hlavními cíli celoživotního učení jsou aktivní občanství, osobnostní rozvoj, sociální inkluze a zaměstnanost. (eur-lex.europa.eu, 2016)

4 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU

„Na území České republiky bylo přibližně od 80. let 20. století realizováno seniorské vzdělávání v rámci Klubu aktivního stáří (KLAS) a Československého červeného kříže, který zakládal Akademie třetího věku. Právě z Akademií třetího věku postupně začaly vznikat Univerzity třetího věku, které byly již samostatně organizovány na veřejných vysokých školách bez asistence Československého červeného kříže. Ustavující shromáždění Asociace univerzit třetího věku se konalo dne 9. 6. 1993 v Praze. Přítomno bylo celkem 36 zástupců vysokých škol a fakult. Schůzi řídil na základě pověření přípravným výborem PhDr. Zdeněk Palán, zástupce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Schůzi předsedal Prof. Ing. Karel Velda, CSc., prorektor Vysoké školy zemědělské.

Asociace univerzit třetího věku vznikla jako nevýdělečná zájmová organizace, která si kladla za cíl iniciovat a podporovat zakládání univerzit třetího věku na vysokých školách v České republice, dále organizovat setkání a pracovní semináře zainteresovaných škol a fakult za účelem výměny poznatků a zkušeností. Mezi další cíle patřilo koordinování činnosti U3V v rámci ČR v rámci jednotlivých vysokoškolských středisek a vzájemné výměny informací o činnosti, dále jejich propagace v hromadných sdělovacích prostředcích. Cílem bylo i navazování styků s obdobnými organizacemi na mezinárodní úrovni a ucházení se o členství v nich. AU3V si kladla za cíl vytvářet předpoklady pro mezigenerační dialog s cílem posílit solidaritu generací. Neopomenutelná snaha byla i legislativní iniciativa týkající se seniorského vzdělávání.“

Univerzita třetího věku je nedílnou součástí celoživotního vzdělávání a učení, která se zaměřuje na seniory, kterým je více než padesát let. Je zajišťována univerzitami na jednotlivých fakultách s univerzitní výukou, realizována nejvyšší úrovní přednášek s vysokoškolskými pedagogy. Aktuálně poskytuje možnost studia na univerzitě třetího věku většina českých veřejných vysokých škol. V současné době organizuje 21 veřejných vysokých škol univerzitu třetího věku. Většinou v každém kraji se nachází alespoň jedna univerzita třetího věku, tím pádem je studium dostupné i v seniorském věku skoro pro všechny seniory.

4.1 Historie univerzity třetího věku

Již v dobách středověku se vzdělávání zaměřovalo především na mladé lidi. I přesto má vzdělávání seniorů dlouholetou tradici, nejvíce se vzdělávalo formou přednášek v různých seniorských klubech. Jednalo se především o informování seniorů o možnostech aktivního přístupu a postoji ke svému životu a zdraví. Hodně tyto přednášky organizovaly společnosti jako je Červený kříž nebo jiné křesťanské organizace a seniorské kluby. Tomuto vzdělání jsou hodně podobné obory jako je gerantogika a geragogika, které se zabývají vzděláním lidí vyššího věku.

Účastníci vzdělávacích programů a různých dalších aktivit univerzity třetího věku tvoří důležitou skupinu seniorů, která vylučuje výskyt psycho-sociální hrozby ve starším věku. Univerzita dává seniorům možnost seberealizace a nového životního naplnění, vede je k aktivní tvořivé schopnosti a souběžně posiluje sociální vazby které podporují integraci starších lidí ve společnosti. Univerzita třetího věku představuje jednu z forem celoživotního vzdělávání, speciálně orientovaných na kategorii starších lidí. První takovou univerzitou byla univerzita v Toulouse, ve Francii založená v roce 1973 Pierem Vellasem. Myšlenka se velmi rychle rozšířila v mnoha zemích Evropy a už v roce 1975 vznikla Mezinárodní asociace univerzit třetího věku.

Hlavními cíli univerzit třetího věku bylo zlepšit kvalitu života seniorů ve vzdělávání. Profesor Vellas se dlouhá léta zabýval seniorským vzděláním, kde bral seniorské vzdělávání jako možnost zlepšení veřejného zdraví. K tomuto závěru ho vedla zkušenost o velký zájem prázdninových kurzů pro seniory. Potenciál vidí profesor Vellas především v tom, že senioři na konci aktivní výdělečné etapy svého produktivního života mají ještě spoustu sil a prozatím nejsou závislí na svém okolí. Vzdělávání představovalo jednu z mnoha možností, jak toto období svého života smysluplně strávit a využít. Dnes už je všeobecně známo, že se lidský věk prodlužuje, klesá porodnost, a tím vzniká stav narůstání podílu starších lidí ve společnosti a snižování počtu produktivního obyvatelstva. Situace je o to horší, že za několik let nebude dostatek personálu, který by se staral o generaci starých lidí. Právě proto je potřeba rozšiřovat vzdělávací programy, aby se senioři vzdělávali v oblasti lékařství, ošetřování, rehabilitace a regenerace, aby byli schopni se postarat sami o sebe a uměli si

navzájem pomoci. Zároveň je potřeba u starých lidí aktivním přístupem k životu předcházet k předčasnému stárnutí duše a těla. Vzdělávací potřeby seniorů jsou velmi různorodé a vedou k osobnímu růstu jedince. Poznatky získané studiem na U3V, pomáhají starším lidem řešit existenční otázky, nacházet nové hodnotové systémy, novou filozofii života a zvyšovat jejich sociální aktivitu a také získávat jiný náhled na stáří a odchod z produktivního věku.

4.2 Poslání a funkce univerzit třetího věku

Poslání univerzit třetího věku je velmi široké se záměrem

- realizovat zajímavé vzdělávání seniorů na vysokých školách
- naplňovat základní poslání – přispívat k zabezpečení práva starších lidí na vzdělání
- získat co nejvíce počet zájemců o vzdělání z řad starších
- přispět vzdělávacím programem a koncepcí univerzity třetího věku ke kvalitnímu vyplnění volného času
- program U3V vytvořit nový vysoko hodnotný životní program seniorů
- vzdělávacím a sociálním záměrem pomáhat právě penzionovaným při přechodu do důchodu a integrovat je do společnosti s nových podmínkách
- koncepcí zájmového vzdělávání přispět k rozšíření obzoru, vědomostí, objasnění neznámých skutečností a ke zkvalitňování kognitivních (poznávacích) funkcí u starších lidí
- přispívat ke zlepšení psychofyzické kondice u seniorů a zpomalování stárnutí
- podílet se na starostlivosti generace starších, kteří si za své celoživotní výsledky zaslouží pozornost
- brzdit konzervatismus a dogmatismus, předcházet beznaději starších lidí, samotě a strachu ze smrti
- přispívat ke zlepšování mezilidských vztazích a pěstovat pozitivní sebehodnocení

Funkce univerzit třetího věku jsou následující:

- společenské (přínos pro společnost, pro činitele vzdělávacího procesu – učitelů i frekventantů)
- vzdělávací (získávání vědomostí, odevzdávání informací dalším generacím)
- zdravotní (zlepšování zdravotního stavu)
- ekonomická (šetření prostředků zdravotnictví na léčení)
- psychologická (frekventanti se cílí zlepšit po psychické stránce, méně trpí depresemi, neuvědomují si problémy)
- výzkumná (zapojení frekventantů do výzkumu, frekventanti jako objekt a subjekt výzkumu)
- pracovní (U3V jako nový životní program, vhodné pro vyplnění volného času)
- filozofická (nový pohled frekventantů studia na svět a nové názory na dění kolem nich)

4.3 Charakteristika studia na U3V

Jedním z prvních společných rysů U3V jsou studenti, a to většinou postproduktivního věku, senioři nebo lidé ve starobním důchodu. Podmínky pro přijetí ke studiu na univerzity se liší. Můžeme rozdělit univerzitu třetího věku na:

1. U3V – uchazeč musí mít ukončené středoškolské vzdělání s maturitou
2. U3V – k přijetí na univerzitu není podmíněno dosaženým stupněm vzděláním

Pro přijetí na univerzitách má společnou podmínku přihláška a zaplacení registračního poplatku na daný akademický rok (semestr). Výše poplatku se pohybuje od 100Kč až 500Kč.

Univerzity třetího věku poskytují seniorům vzdělání na té nejlepší úrovni, kterou má každá univerzita.

Účastníci U3V mají statut a univerzity, nejsou však studenty ve smyslu zákona č.111/1998 Sb. o vysokých školách a všech navazujících a doplňujících zákonů a ustanovení.

Na U3V vyučují z větší části přednášející učitelé, profesori, docenti fakult univerzit, další odborníci.

Studium na univerzitě má výlučně charakter pro osobnostní rozvoj, nikoli profesní přípravy.

Kurzy na univerzitách jsou většinou dvouleté nebo tříleté, studium je podle druhu zaměření..U tříletého studia bývá délka letního semestru 12 týdnů v období od března až května, a zimní semestr je v období říjen až prosinec, většinou v délce 2-3 hodin . Počet přednášek je různý a jejich četnost je většinou jednou týdně a nebo jednou za čtrnáct dní. Každá univerzita třetího věku si určuje četnost sama.

Studentů, kteří úspěšně absolvovali studium, je vydáno osvědčení o absolvování univerzity třetího věku.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU MASARYKOVY UNIVERZITY V BRNĚ

Vznik Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity se datuje do roku 1990. K jejímu vzniku výrazně přispěla činnost Sekce akademií a univerzit třetího věku České gerontologické a geriatrické společnosti. Předchůdcem Univerzity třetího věku Masarykovy univerzity byla Akademie třetího věku Společnosti J. A. Komenského. Po sametové revoluci přijal tehdejší rektor Masarykovy univerzity návrh na převzetí garance za vzdělávací kurzy pro seniory. První cyklus Univerzity třetího věku, který již byl koncipován jako tříletý, byl zahájen 28. 11.1990. První ročník U3V navštěvovalo 130 přihlášených posluchačů. Tematické zaměření bylo poměrně pestré. Přednášelo se na téma medicíny, přírodních věd, psychologie, sociologie, filosofie, bohemistiky, religionistiky, historie a vědy o umění.

Výuka na U3V probíhá v dlouhodobých kurzech formou přednášek, cvičení, seminářů a exkurzí. Přednášky se konají jednou za 14 dní a trvají dvě vyučovací hodiny. Dále jsou pro posluchače realizovány krátkodobé kurzy s různým tematickým zaměřením a mimořádné přednášky. Podmínkou pro účast na programu Univerzity třetího věku je dosažení věku uchazeče, který je potřebný pro přiznání starobního důchodu a ukončené středoškolské vzdělání s maturitou. Vzdělávání na Univerzitě třetího věku je bezplatné. Posluchač pouze hradí jednou ročně zápisné. Splněním stanovených podmínek se účastník programu stává absolventem a na slavnostní promoci obdrží osvědčení o absolvování U3V. Absolventi mají možnost po promoci pokračovat ve vzdělávání. Nabízejí se jim Kurzy pro absolventy U3V, nebo se můžou přihlásit do jiných dlouhodobých kurzů, které jsou v nabídce. Kurzy pro absolventy U3V jsou nabízeny v pěti směrech – humanitní, zdravotní, přírodovědní, společenskovední a spirituální.

5.1 Nabídka vzdělávacích aktivit a služeb

Základní program Univerzity třetího věku tvoří dlouhodobé kurzy. Nabídka pro akademický rok 2016/2017 sestává ze:

- Všeobecně zaměřený kurz
- Dějiny umění a vizuální kultury
- G. J. Mendel: Člověk, opat a vědec
- Kulturní dědictví a památková péče na Moravě
- Kulturní dědictví
- Umění, objednavatelé a umělecký styl v dějinách
- Univerzita třetího věku v Moravském zemském muzeu

Nad rámec základního programu jsou pořádány tematické přednášky a krátkodobé kurzy se zaměřením na pohybové aktivity, jazykové vzdělávání, hudbu, film, humanitní a přírodní vědy.

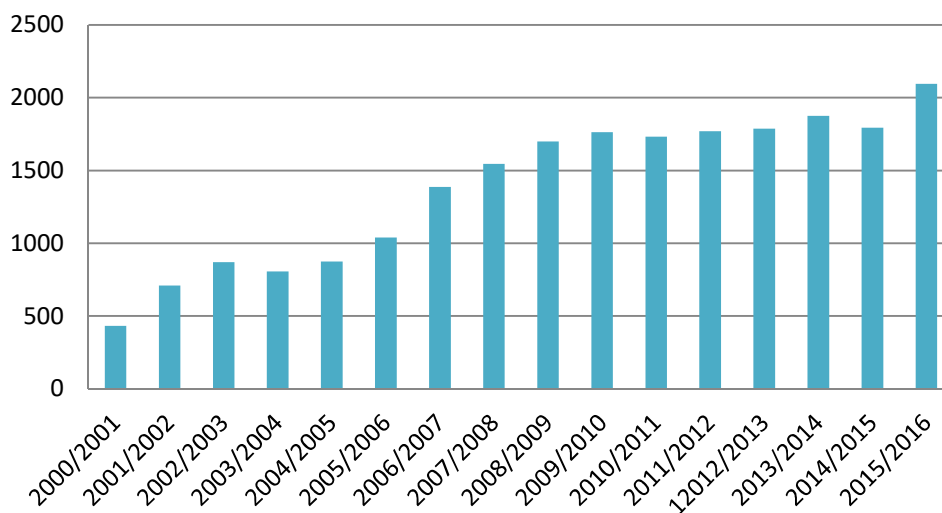

5.2 Struktura posluchačů

Zájem seniorů o vzdělávání formou Univerzity třetího věku neustále roste. Jak je patrné z grafu 1, má vývoj počtu posluchačů Univerzity třetího věku stoupající tendenci. V porovnání mezi lety 2000 a 2015 stoupl počet posluchačů z 433 v roce 2000 na 2094 v roce 2015.

Pokud by byl zachován tento růstový trend počtu posluchačů, lze předpokládat, že v roce 2025 bude při stávající nabídce studijních oborů zapsáno do kurzů více než tři tisíce posluchačů.

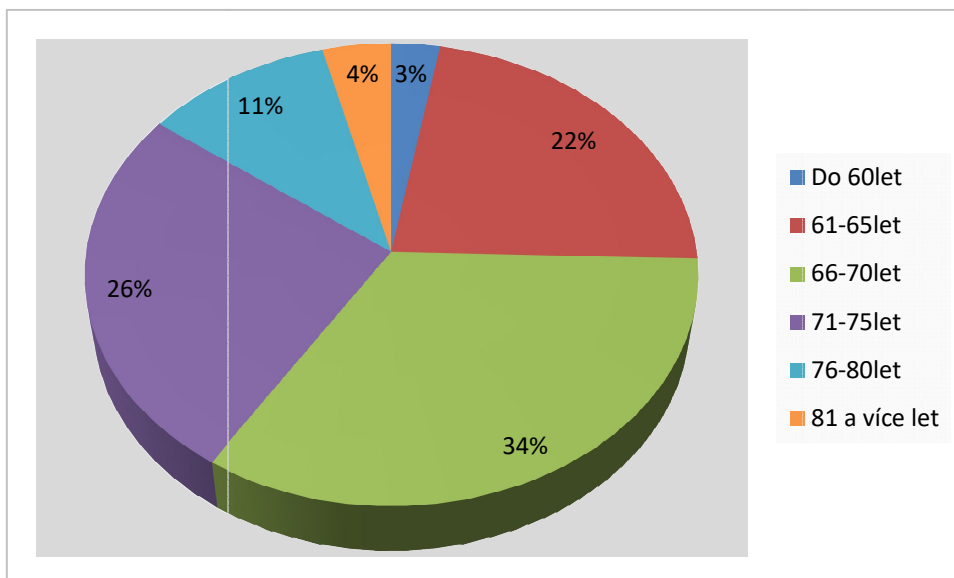
Graf 1: Počet posluchačů U3V Masarykovy univerzity

Zdroj: vlastní zpracování dle Masarykova univerzita, 2015

Věková struktura posluchačů Univerzity třetího věku je s ohledem na pohlaví v celku vyvážená. Nejčastěji jsou posluchači U3V ve věku od 66 do 70 let, s mírnou převahou ženských posluchaček (graf 2).

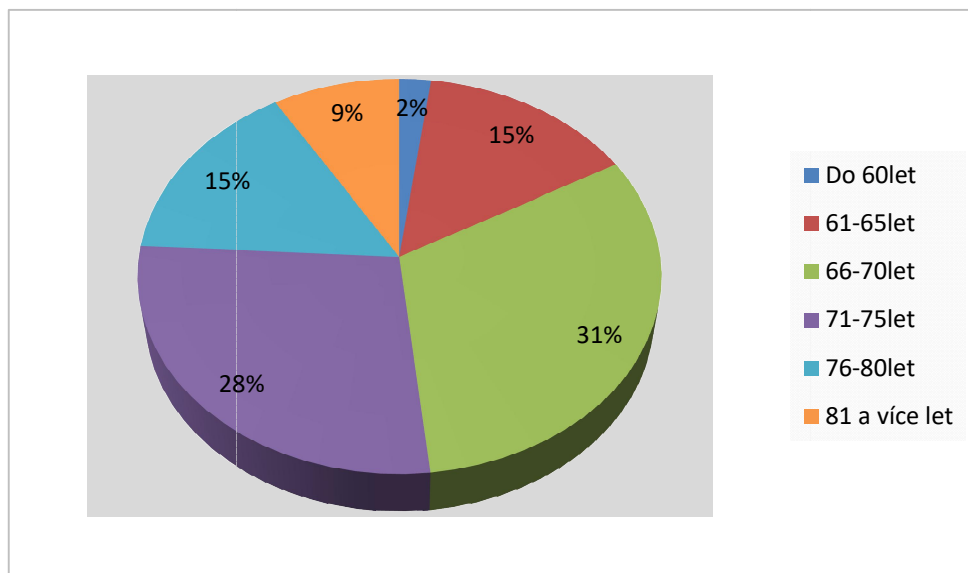
Graf 2: Věková struktura posluchačů U3V v akademickém roce 2014/2015 - ženy

Zdroj: vlastní zpracování dle Masarykova univerzita, 2015

Jak je vidět na grafu 3, počet mužských posluchačů ve věku 71 a více let mírně převyšuje počet žen v této věkové kategorii. Zastoupení žen je naopak silnější v nižším věku (graf 2).

Graf 3: Věková struktura posluchačů U3V v akademickém roce 2014/2015 - muži

Zdroj: vlastní zpracování dle Masarykova univerzita, 2015

6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Na základě načerpaných a shrnutých informací byly stanoveny níže uvedené hypotézy, k jejichž ověření či vyvrácení posloužil nástroj dotazníkového šetření. K získání statisticky relevantních dat byl stanoven minimální počet respondentů z řad studentů U3V, a to počet 50 posluchačů U3V.

Dotazník byl sestaven z jedenácti otázek, které poskytují poklad pro ověření informací z načerpané literatury a internetových zdrojů. Znění je uvedeno v Příloze A-Dotazník.

V listopadu 2016 byl uskutečněn u 60 studentů U3V na Masarykově univerzitě v Brně rozhovor, při němž byl studentům prvního až třetího ročníku Všeobecně zaměřeného kurzu předán Dotazník.

6.1 Hypotézy

Souvislost mezi vyslovenými hypotézami a položenými otázkami v dotazníkovém šetření:

Hypotéza č.1. Největší motivací ke studiu seniora je touha po vědomostech

Otázka č.1. Co Vás vedlo k přihlášení se na U3V?

Hypotéza č.2.Při výběru oboru studia, rozhoduje jeho využití?

Otázky č.2. Proč jste si vybrali tento obor studia?

č. 9. Využijete znalosti načerpané ze zvoleného oboru ?

Hypotéza č.3.Senioři jsou s programem na U3V spokojeni.

Otázka č. 3. Vyhovuje Vám délka studia na U3V?

č. 8. O jaký studijní obor je nejvíce zájem?

č. 10. Doporučil byste U3V svému známému?

Hypotéza č.4. Na věku ve vzdělávání seniorů nezáleží.

Otázka č. 4. Jaký je Váš věk?

Hypotéza č.5. Především ženy navštěvují U3V.

Otázka č.5. Jakého jste pohlaví?

Hypotéza č.6. Frekvence návštěvnosti kurzu U3V je 1x za týden

Otázka č.6. Jak často navštěvujete kurzy?

Hypotéza č.7. U3V navštěvují senioři, kteří bydlí ve městě.

Otázka č.7. Kde žijete?

Hypotéza č.8. U3V navštěvují zejména senioři dosahující vysokoškolské vzdělání.

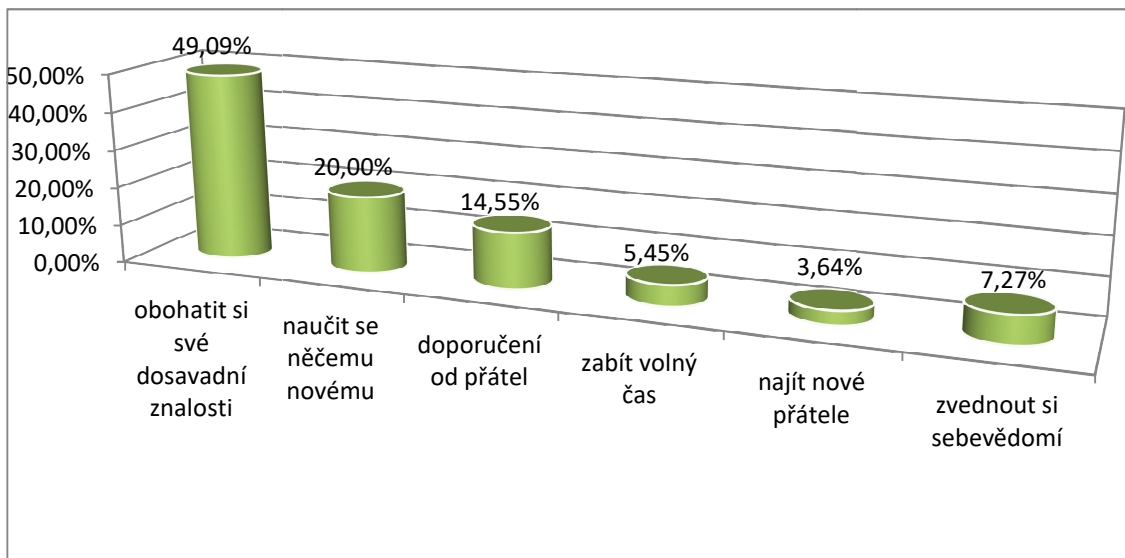
Otázka č.11. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

6.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V podkapitole hypotézy jsou zobrazeny otázky, ke kterým jsou výsledky vyhodnoceny v následujících grafech, jako procentuelní zastoupení jednotlivých odpovědí z nabízených možností.

Graf 4: Výzkumná otázka č.1

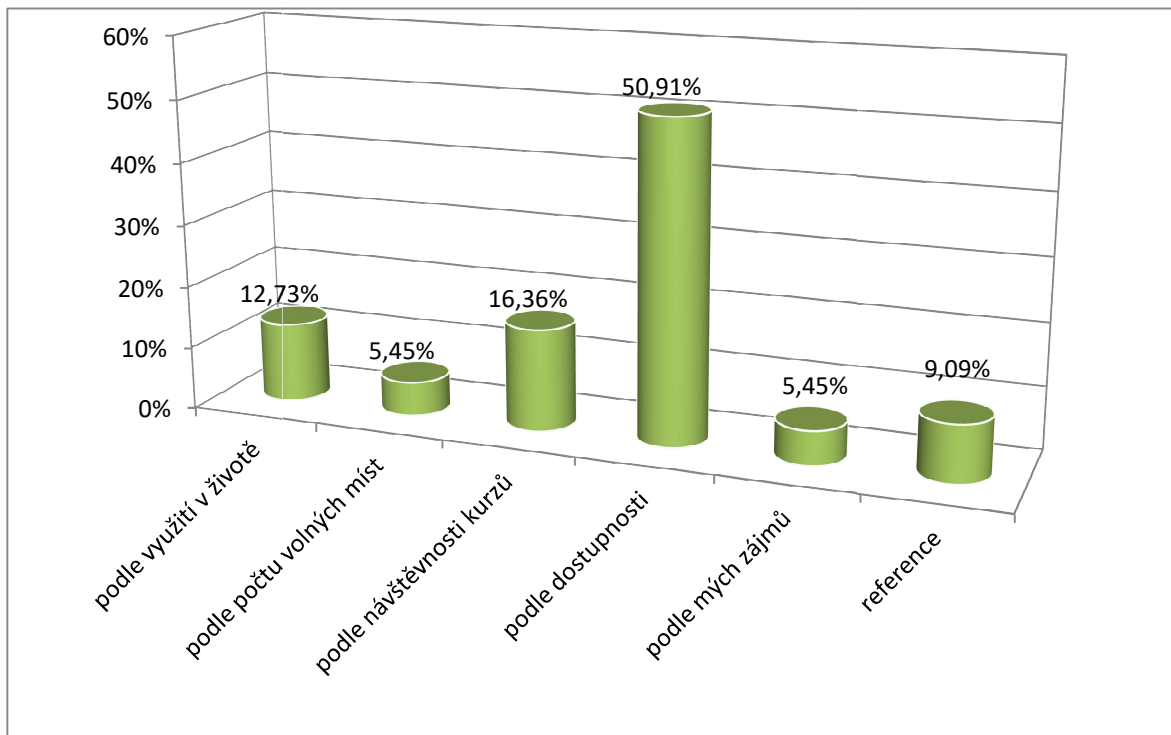
1. Co vás vedlo k přihlášení na U3V

Jak vyplývá z grafu nejvíce studentů na U3V vedlo k přihlášení ke studiu obohacení svých dosavadních znalostí, což potvrzuje vyslovenou hypotézu o předpokládaném nejmarkantnějším stimulu ke studiu. Překvapující je zjištění, že u dotázaných respondentů byl nejméně zastoupen důvod nalezení nových přátel, který by bylo možné vzhledem k často seniory zmiňovanému pocitu samoty předpokládat.

Graf 5: Výzkumná otázka č.2

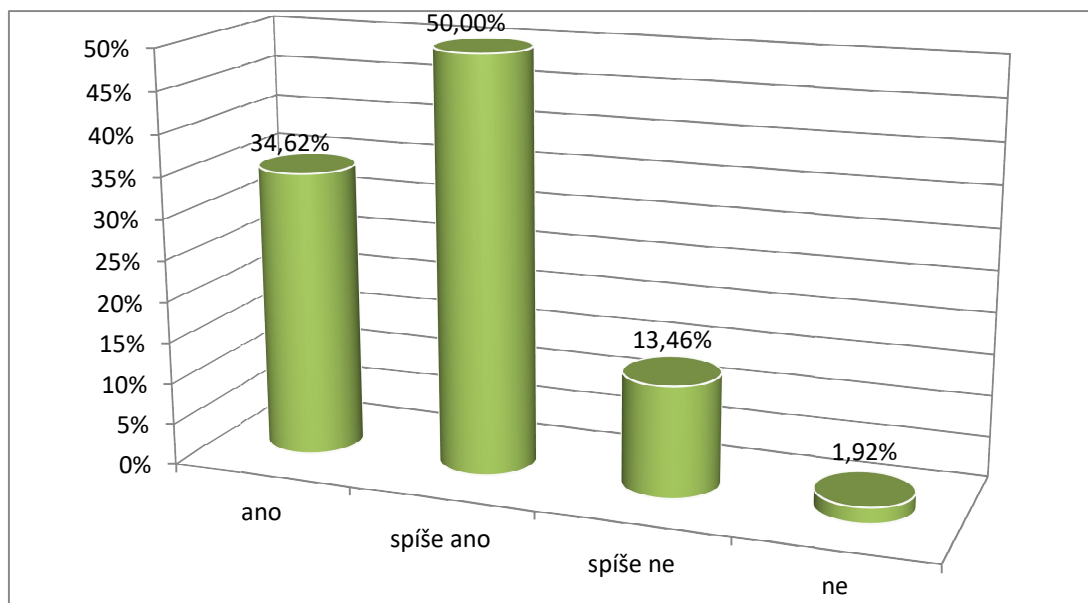
2. Proč jste si vybrali tento obor studia

Pro rozhodování o výběru U3V nejvíce rozhoduje dostupnost školy, kde pravděpodobně hrají velkou roli obavy z náročného cestování. To se zejména ve vyšším věku může stát zásadním faktorem při rozhodování. Druhým avšak výrazně méně zastoupeným odůvodněním volby oboru je sledovaná návštěvnost kurzů, kterou zájemci o studium považují jako měřítko kvality nabízeného kurzu. Hypotéza o závislosti volby studijního programu na využitelnosti načerpaných vědomostí se nepotvrdila.

Graf 6: Výzkumná otázka č.9

9. Využijete znalosti načerpané ze zvoleného oboru

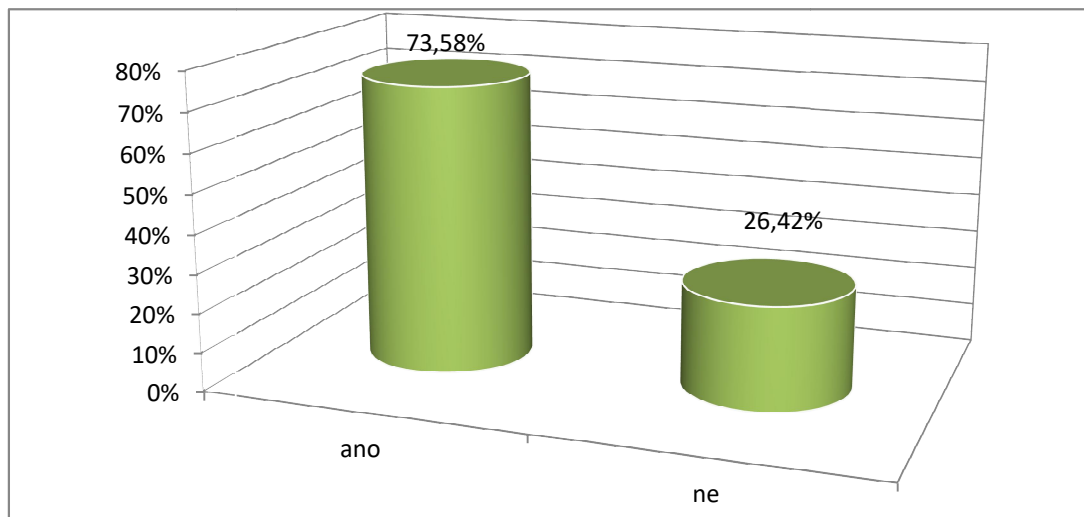

Přestože, respondenti při volbě studijního programu k využitelnosti vědomostí příliš nepřihlížejí, přes 80 % z nich odpovědělo, že informace jsou pro ně v jejich životě přínosné. Zejména je zde nutné podotknout, že respondenti byli studenti Všeobecně zaměřeného kurzu, kde široké a nesespecializované zaměření umožňuje nejvyšší míru uplatnění vědomostí. U profilovaných oborů jako např. Historie umění by výsledek byl zřejmě opačného rázu.

Graf 7: Výzkumná otázka č.3

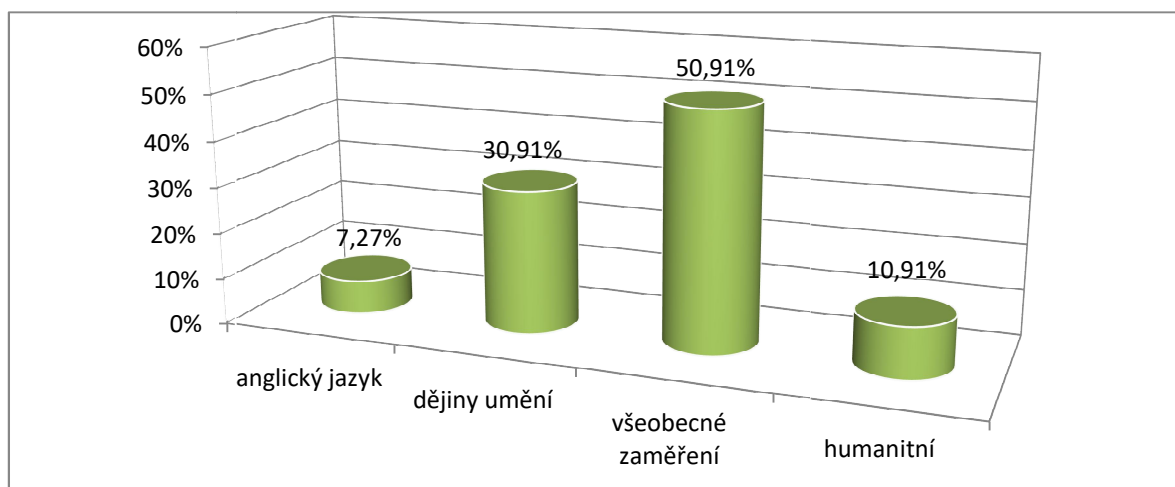
3. Vyhovuje vám délka studia

Téměř tři čtvrtiny respondentů vyjádřilo spokojenost s délkou studia.

Graf 8: Výzkumná otázka č.8

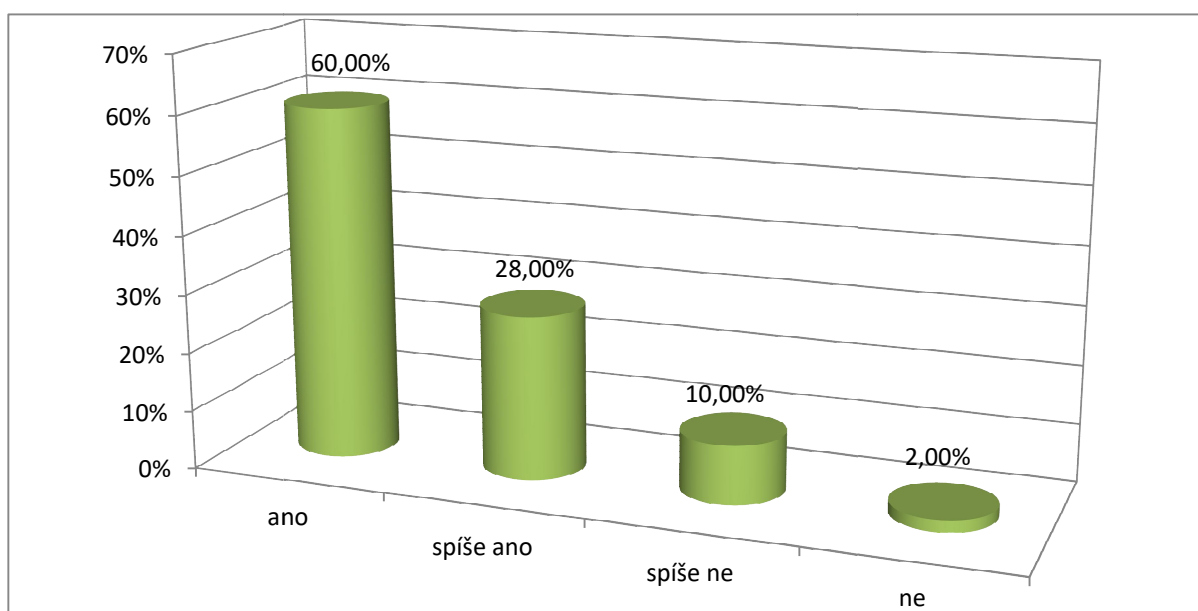
8. O jaký obor si myslíte, že je největší zájem na Vaší U3V

Respondenti jako studenti Všeobecného kurzu sledovali tento obor jako nejžádanější a jako druhý v pořadí potom překvapivě kurz Dějiny umění. To může být vysvětleno potřebami seniorů udržet široký rozhled a často s věkem vrůstající nostalgií a zájmem o historii obecně.

Graf 9: Výzkumná otázka č.10

10. Doporučil byste U3V svému známému

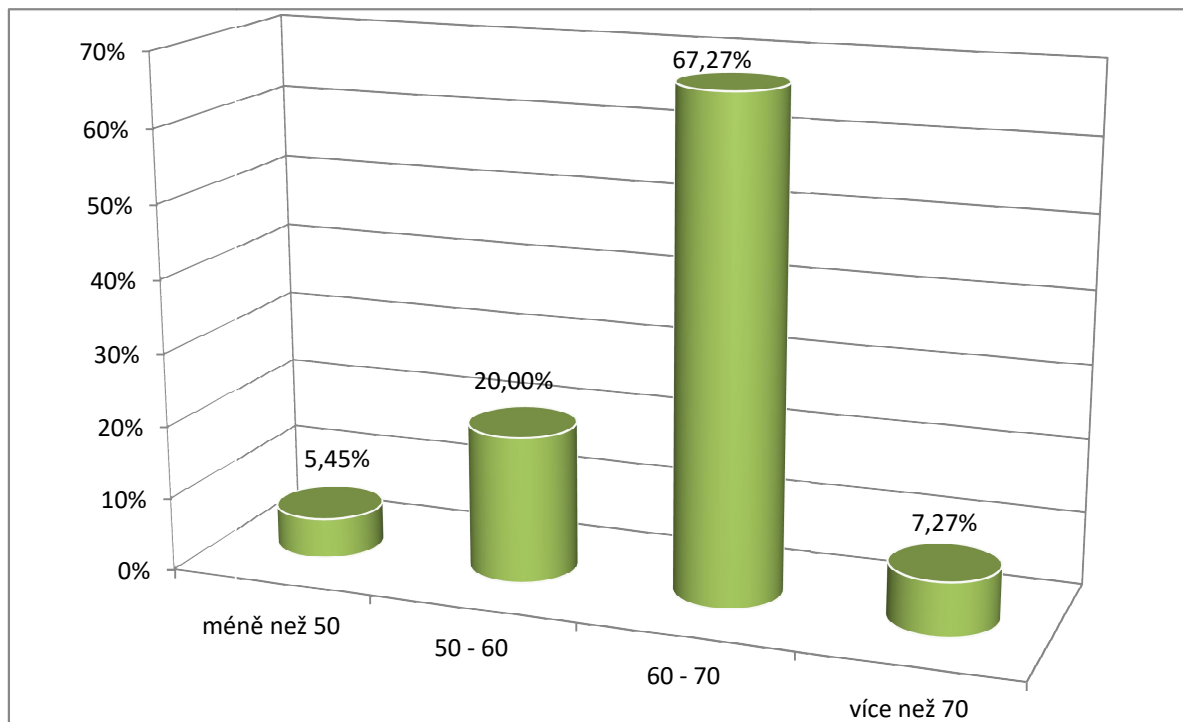

Spokojenost účastníku U3V s jejím programem je zcela evidentní. Je to způsobeno nejpravděpodobněji tím, že seniori pečlivě volí svůj program a výběr oboru provádějí pečlivě a hlavně s ohledem na to co je bude bavit, neboť je to jejich zájmová činnost nikoliv příprava na celoživotní zaměstnání.

Dobré renomé studijních oborů na U3V přispívá k narůstajícímu zájmu seniorů a studium. Hypotéza o předpokládané spokojenosti posluchačů s programem na univerzitě třetího věku se potvrdila.

Graf 10: Výzkumná otázka č.4

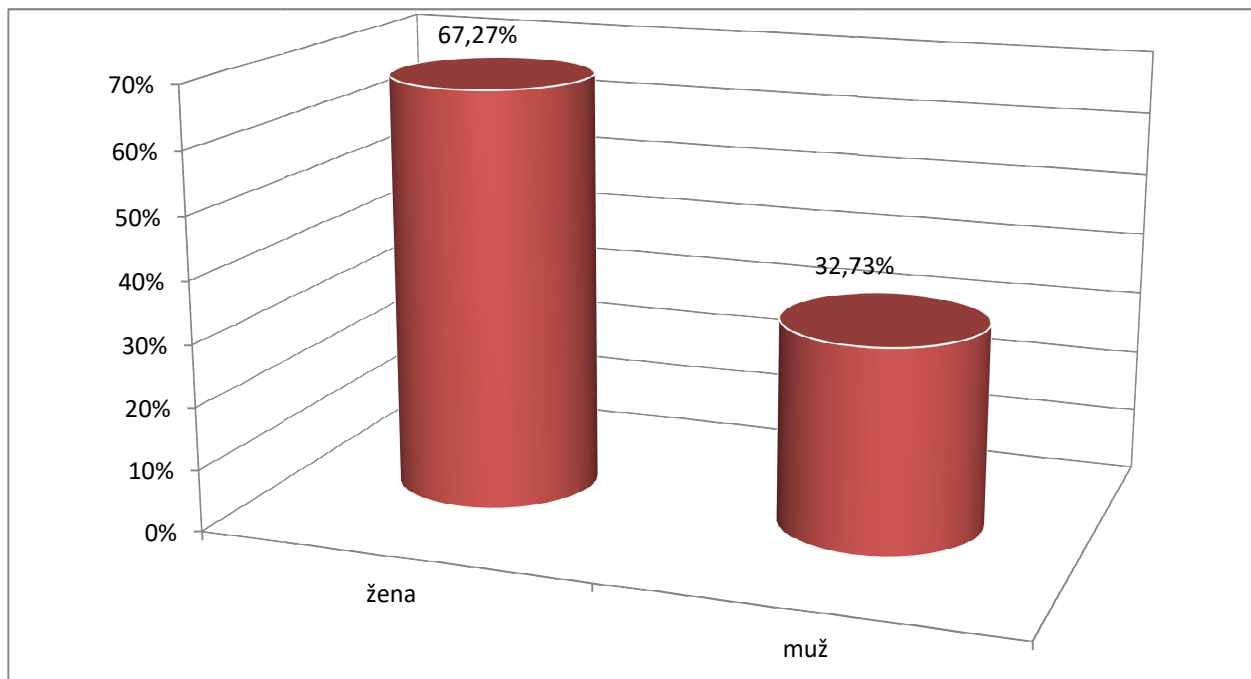
4. Jaký je váš věk

Věk seniorů, kteří se rozhodnou pro studium na U3V není rozhodující a vyslovenou hypotézu lze považovat vzhledem k referenčnímu vzorku dotázaných za potvrzenou, i když z dat vyplývá, že pro studium se rozhodují lidé zřejmě v okamžiku stupu do důchodového věku, což potvrzuje funkci univerzity – nahrazení pracovního vytížení novou smysluplnou činností.

Graf 11: Výzkumná otázka č.5

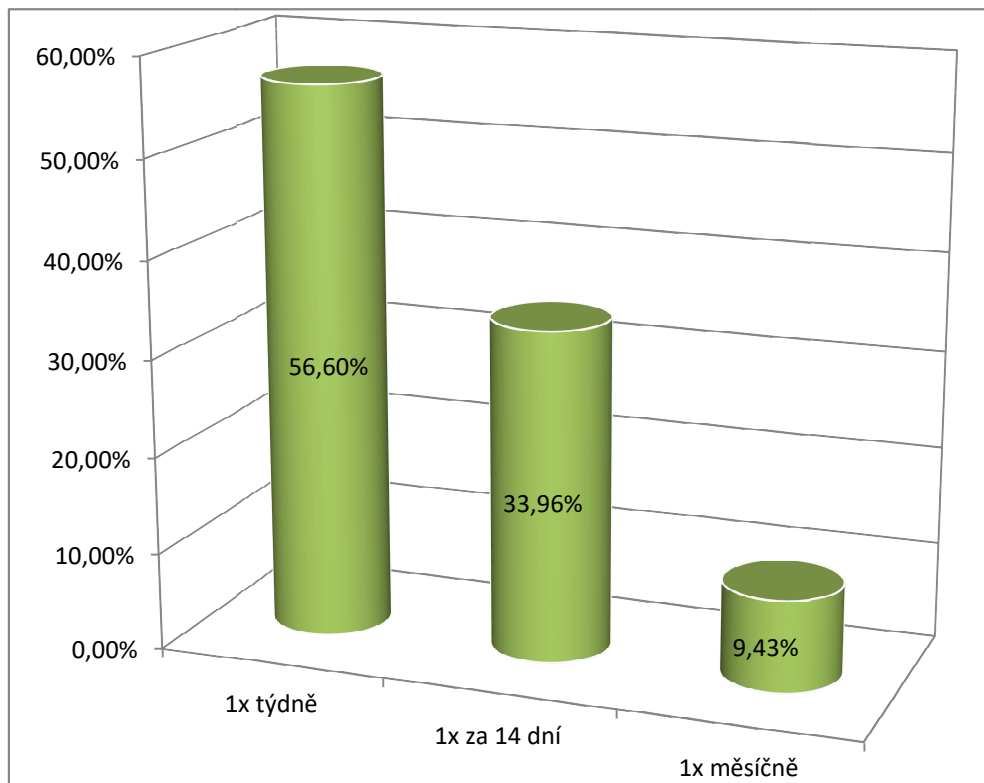
5. Vaše pohlaví

U3V navštěvují dle předpokladu více ženy. Pravděpodobně to dokazuje, že ženy i v pozdějším věku chtějí být společensky aktivní a více touží po sociálním kontaktu než muži.

Graf 12: Výzkumná otázka č.6

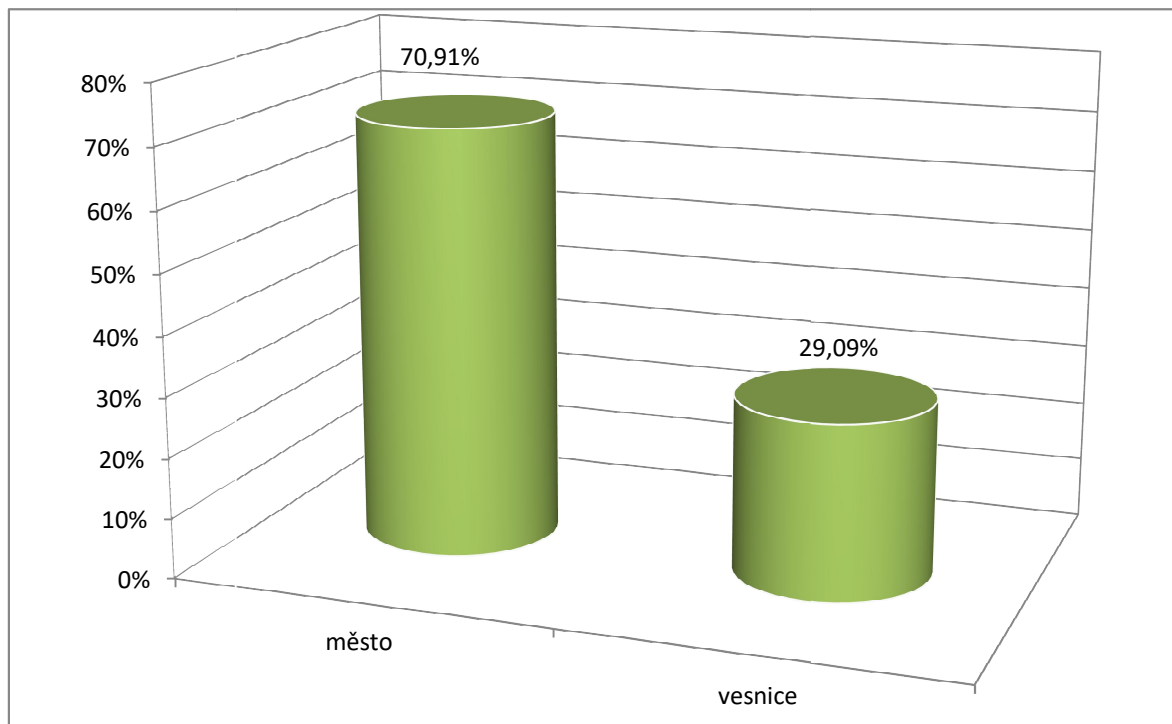
6. Jak často navštěvujete kurzy

Více než polovina dotázaných účastníků dochází na veškeré konané přednášky kurzu, nízká míra absencí je zřejmě této věkové skupině vlastní, kde vynaložené prostředky chtějí senioři plně využít a prokazuje jejich upřímný zájem o studium na univerzitě. Jen necelá desetina respondentů navštěvuje jen vybrané a pro ně zajímavé přednášky. Dalšími důvody proč se senioři neúčastní některých přednášek či seminářů bývají spojené s častějším onemocněním nebo upřednostňovanou výchovou potomků.

Graf 13: Výzkumná otázka č.7

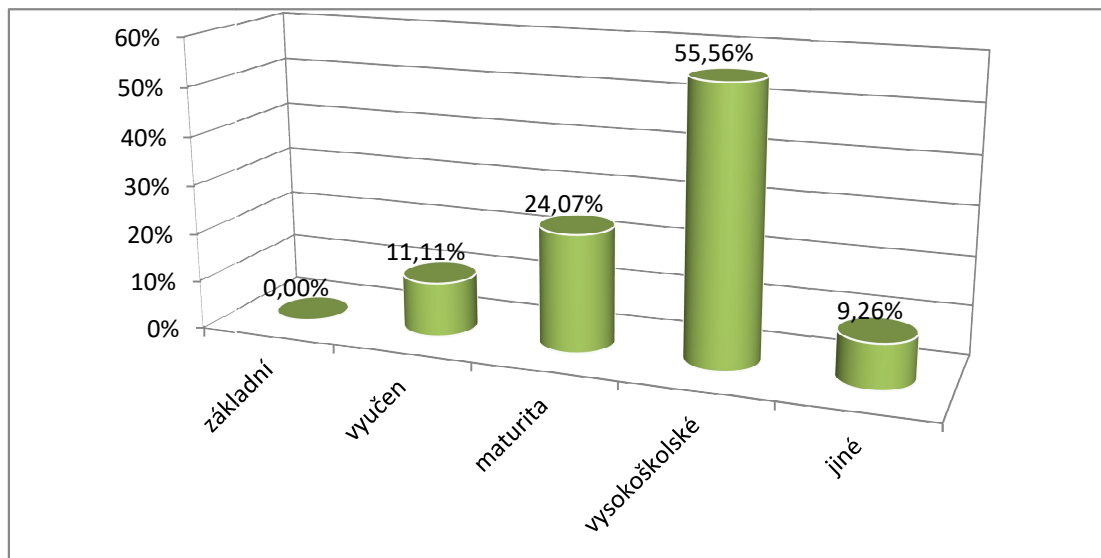
7. Kde žijete

U3V navštěvují nejvíce obyvatelé měst, což jak je i v předchozích otázkách zřejmé je způsobeno především dostupností univerzit a také náplní volného času, kde přirozeně senioři žijící na venkově snáze nacházejí volnočasové vyžití v podobě zahrádkaření a chovu domácích zvířat, případně péčí o nemovitosti.

Graf 14: Výzkumná otázka č.11

11. Jaké je vaše nejvyšší vzdělání

Studium na U3V absolvují především lidé s vyšším formálním vzděláním zvláště VŠ. U těchto lidí je zřejmé, že průběžné celoživotní vzdělávání nutné pro výkon své profese si chtějí udržet i v postproduktivním věku. Návyk na průběžné vzdělávání a neustálé čerpání nových informací se tedy promítá i do míry motivace studovat na U3V.

6.3 Vyhodnocení dotazníkové ankety

V dotazníkové anketě bylo osloveno 60 účastníků studia U3V. Odevzdáno zpět bylo 55 vyplněných dotazníků. Někteří účastníci ankety nechali některé otázky bez odpovědi ať už omylem či záměrně. Pro vyhodnocení a statistické údaje byly použity veškeré zodpovězené otázky.

Z ankety vyplývá:

- 1) Více studium absolvují ženy než muži. Pravděpodobně jsou ženy rády ve volném čase aktivnější a touží více po společenských kontaktech a sociální interakci. Je také možné, že ženy využijí nabytý volný čas, který získaly díky tomu, že nemusí pracovat a tolik se starat o rodinu, aby si zvýšily vzdělání, na což neměly čas a na druhou stranu to může vyjadřovat muži jsou spokojeni se svým vzděláním a rozhledem a mají menší potřebu se v postproduktivním věku rozvíjet.
- 2) Studium podstupují více lidé z města než z vesnice. Město sice poskytuje více možností pro trávení volného času, avšak lidé z měst většinou žijí v bytech a aktivní náplň volného času musí hledat mimo svůj byt. Na druhou stranu dostupnost U3V je pro ně snazší tak proč nevyužít možnost studia na U3V. Lidé z vesnice naopak žijí v rodinných domech a mají více zájmů kolem svých domů a zahrádek. Dostupnost univerzity je pro ně komplikovanější. Jejich společenský život a společenská interakce nebývají tak bohaté a potřeba vzdělávat se není tak žádoucí.
- 3) Hlavním hnacím motorem pro navštěvování U3V je pro většinu účastníků rozšíření svých znalostí a to především všeobecných znalostí. Většina lidí v pracovním procesu se zaměřuje na svou odbornost. V postproduktivním věku naopak získají možnost rozšířit si znalosti v oblastech tzv. zájmových. Někdo si vystačí s četbou či samostudiem, avšak ti cílevědomější chtějí i odborný výklad, diskusi a výměnu názorů případně i nějaký cíl, který jim dávají zkoušky a ročníkové práce.

- 4) Převážná většina studentů U3V má vyšší vzdělání, náplň a četnost studia jim z valné většiny vyhovuje a studium by svým známým doporučila. Lidé s vyšším vzděláním byli nuceni se celoživotně vzdělávat a jsou zvyklí na příjem informací a v tomto trendu a náplni života chtějí pokračovat i v postproduktivním věku.
- 5) Z průzkumu také vyplývá, že lidé neabsolvují U3V kvůli rozšíření odborných znalostí, ale kvůli rozšíření všeobecných znalostí, informacích o umění a kultuře či jazykových dovednostech. Je to zcela zřejmé, i z věkové struktury dotazovaných.

Jednotlivé závěry by pro potřeby univerzity bylo dobré podrobit hlubšímu rozboru, kterým by se jednotlivé závěry mohly potvrdit či vyvrátit. Pro tyto účely by bylo potřeba udělat rozsáhlejší dotazník a hlubší průzkum s návaznostmi a analýzou provázanosti jednotlivých odpovědí jako např. kolik lidí z vesnice uvedlo jako důvod dostupnost, kolik žen uvedlo rozšíření znalostí, či najít nové přátele atd. bylo by také zajímavé udělat takovýto průzkum napříč různými univerzitami. Tím by se zjistily rozdílnosti v důvodech a motivech volby studia, programu a spokojenosti s obsahem a náplní studia.

7 ZÁVĚR

Stáří je pro každého těžké a komplikované období. Některým starším lidem stačí a jsou spokojeni s tím co mají, a jiní lidé touží po rozšiřování svých obzorů. Lidé odchodem do důchodu často ztrácí svou vůdčí a dominantní roli v rodině a z vůdců a rozhodujících členů se stávají spíše „trpěnými“ členy. Chtějí tuto svou ztrátu pozice kompenzovat a z ekonomické vůdčí role převzít pozici mentora a „mudrce“ rodiny a tím opět zvýšit svou autoritu. Odchod do důchodu je období co přináší velké množství volného času, ale také změn obtíží ale i výzev a možností.

Jednou z těchto výzev a možností jak posílit svou pozici v rodině je studium na Univerzitě třetího věku. Lidem se zde nabízí možnost získání nových znalostí a setkání s novými lidmi. Díky těmto možnostem a kontaktům a novým zážitkům jim Univerzita třetího věku pomáhá překonávat problémy stáří a je sice ne jedinou, ale za to významnou možností jak najít pro postproduktivní věk smysluplnou náplň. Studium na U3V také pomáhá díky náplni udržet mozek v aktivní činnosti a brání v jeho „zlenivění“ nicneděláním. Studium U3V také lidem dává pocit udržení znalostí, získá respekt okolí.

V teoretické části práce je definován pojem stáří a stárnutí obyvatelstva, kde je rozvedeno nosné téma - vzdělávání lidí ve starším věku. Jsou shrnuty přínosy a cíle v celoživotním vzdělávání na U3V v České republice. Na základě praktických šetření provedených na Univerzitě třetího věku Masarykovi univerzity v Brně, bylo potvrzeno, že lidé jsou celý svůj život zvyklí se vzdělávat a budou tak mít aktivní přístup k dalšímu vzdělávání i ve stáří. Z šetření dále vyplynulo, že zejména vysokoškolsky vzdělaní senioři touží více po dalším vzdělání na U3V. Nejde jim pouze o další poznání nových informací, ale o možnost se setkávat se stejně zaměřenými lidmi, trávit s nimi volný čas a navazovat nová přátelství. Skupinu seniorů, kteří naplňují svoje sociální potřeby formou studia na U3V, lze na základě analýzy zjištěných dat dále charakterizovat jako seniory žijící z větší části ve městech, což souvisí s omezenými možnostmi vyžití na sídlištích a komplikacemi spojenými s dojížděním. Mezi studující seniory patří zejména lidé, kteří čerstvě vstoupili do důchodového věku a jejich potřeba nahradit dosavadní náplň pracovního týdne je přirozeně nejvyšší. Hnací motorem těchto lidí není obava, že pokud nebudou pracovat na své odbornosti a vzdělání ztratí

své povolání, toto jim již nehrozí, ale motivací je osobní růst a naplnění a realizace svých zájmů či snů. Naopak senioři, kteří jsou již delší čas zvyklí na tzv. nicnedělání a množství nevyplněného volného času již tuto motivaci nemají, zpravidla se do kurzů U3V nehlásí. Studium na U3V přináší nové výzvy ale i nároky a právě „čerství“ důchodci nemusí tolik své zvyky měnit jako lidé, kteří jsou již delší dobu na odpočinku a změna životního stylu je pro ně razantní a velká.

Cílem univerzit třetího věku jsou různé metody a formy jejich studia, které se liší v závislosti na požadavcích starších lidí. Zájem o vzdělávání na univerzitách třetího věku roste hlavně díky ženám, které jsou více aktivnější a touží po společenských kontaktech více než muži. Růst zájmu o studium může být připisován i všeobecné spokojenosti mezi studujícími a absolventy, kteří ve svém okolí tyto pozitivní reference šíří.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Ámose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-039-6

BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. Olomouc: UP Olomouc, 2002. ISBN 80-244-0441-9

ČEVELA, R. et al. *Sociální gerontologie – Východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. 1. vydání. Praha: GradaPublishing, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2

FRÖHLICHOVÁ, M. *Diplomová práce: Motivace seniorů ke studiu univerzit třetího věku*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2014

GRUSS, P. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*, 1. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-605-6

GULOVÁ, L. *Sociální práce*. Praha: GradaPublishing, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1

KLEVETOVÁ, D.; DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky připravné se seniory*. Praha: GradaPublishing, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9

KUCHAŘOVÁ, V. *Život ve stáří. Zpráva o výsledcích empirického šetření*, Praha: VÚPSV, 2002

MALACH, J., ZAPLETAL, B. *Vybrané problémy andragogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-7368-043-2

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2014. ISBN 978-80-7421-111-9

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. ISBN 978-80-254-2218-2

MLÝNKOVÁ, J., *Péče o staré občany“ Učebnice pro obor sociální činnosti*. Praha: GradaPublishing, 2011.192 s. ISBN 978-80-247-3872-7

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-210-3345-2.

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7

MÜHLPACHR, P.; STANÍČEK, P. *Geragogika pro speciální pedagogy*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2510-7

NAKONEČNÝ, M. *Emoce a motivace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 106.

ONDRÁKOVÁ, J. et al. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3

PACOVSKÝ, V.; HEŘMANOVÁ, H. *Gerontologie*. Praha : Avicenum, 1981

PALÁN, Z. *Celoživotní učení*, In: KALOUS, J.; VESELÝ, A. *Vybrané problémy vzdělávací politiky*, Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1262-3

PETŘKOVÁ, A. *Senioři jako účastníci vzdělávacích aktivit*. In. *Člověk a společnost na přelomu tisíciletí. Sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1998, s. 154 – 156.

PETŘKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika: Úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0879-1.

SHEEHYOVÁ, G. *Průvodce dospělostí: šance a úskalí druhé poloviny života*. Praha: Portál, 1999.454 s. ISBN 80-7178-185-1

ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*, 1. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6

ŠPATENKOVÁ, N., SMÉKALOVÁ, L. *Edukace seniorů: Geragogika a gerondodidaktika*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II Dospělost a stáří*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5

VOHRALÍKOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*, VÚPSV, Výzkumné centrum Brno, 2004

ZAVÁZALOVÁ, H., *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova; Karolinum, 2001. 97 s. ISBN 80-246-0326-8

Seznam použitých zahraničních zdrojů

KULIK, R. a kol. *Aging populations and management*. *Academy of Management Journal*, 2014, 57(4), 929-935. ISSN 0001-4273.

Seznam použitých internetových zdrojů

ANDRAGOGICKÝ SLOVNÍK [online]. [cit. 2016-09-18]. Dostupné z:
<http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Statistická ročenka České republiky 2015* [online]. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z:

EURÓPSKA KOMISIA, *Podľa posledného prieskumu sú Európania na „aktívne starnutie“ pripravení* [online]. [cit. 2016-09-08]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-16_sk.htm

EUROSTAT, *Active ageing and solidarity between generations – A statistical portrait of the European Union 2012* [online]. [cit. 2016-09-13]. Dostupné z:

EUROPASS, *Vzdělávání v EU. Europass* [online]. [cit. 2016-12-28] Dostupné z: <http://www.europass.cz/vzdelavani-v-eu/>

EUR-LEX - *Action Plan on Adult learning* [online]. [cit. 2016-12-28] Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0558&from=EN>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017* [online]. [cit. 2016-09-17]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/NAP_2013-2017_070114.pdf

WORLD HEALTH ORGANISATION, *Strategy and action plan for the healthy ageing in Europe 2012-2020* [online]. [cit. 2016-08-30]. Dostupné z:

http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf

- dobré čísla na počet obyvatel

SEZNAM ZKRATEK

- ATIC - Asociace turistických informačních center
- EU - Evropská unie
- U3V - Univerzita třetího věku
- WHO - Worldhealthorganisation (Světová zdravotnická organizace)
- MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- MŠMT - Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
- AU3V - Asociace Univerzit třetího věku
- UTA - The University oftheThird Age

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1:	Základní vize Národního akčního plánu.....	19
------------	--	----

Seznam tabulek

Tabulka1	Vývoj počtu obyvatel podle věkových skupin.....	17
----------	---	----

Seznam grafů

Graf1	Počet posluchačů U3V Masarykovy univerzity.....	41
Graf2	Věková struktura posluchačů U3V v akademickém roce 2014/2015 – ženy	42
Graf 3	Věková struktura posluchačů U3V v akademickém roce 2014/2015 – muži	43
Graf 4	Výzkumná otázka č. 1	46
Graf 5	Výzkumná otázka č. 2	47
Graf 6	Výzkumná otázka č. 9	48
Graf 7	Výzkumná otázka č. 3	49
Graf 8	Výzkumná otázka č. 8	49
Graf 9	Výzkumná otázka č. 10	50
Graf 10	Výzkumná otázka č. 4	51
Graf 11	Výzkumná otázka č. 5	52

Graf 12	Výzkumná otázka č. 6	53
Graf 13	Výzkumná otázka č. 7	54
Graf 14	Výzkumná otázka č. 11	55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník.....	I
Příloha B – Vyhodnocení dotazníků.....	IV

Příloha A– Dotazník

Dobrý den,

velice Vás žádám o vyplnění otázek pro mojí bakalářskou práci s tématem Univerzita třetího věku. Dotazník obsahuje 11 otázek, s variantami odpovědí. Cílem mého dotazníku je provést analýzu struktury, věkového a gendrového rozložení studentů U3V, zjištění hlavních motivací k přihlášení se do kurzů U3V a poskytnutí zpětné vazby o spokojenosti s nabídkou a kvalitou nabízených studijních oborů. Tento dotazník Vám zabere maximálně 20 minut. Dotazník je anonymní a zpracované odpovědi, budou použité pouze pro zpracování bakalářské práce.

Děkuji za Váš čas strávený pro vyplnění dotazníku.

1. Co vás vedlo k přihlášení se na U3V
  - Obohatit si své dosavadní znalosti
  - Naučit se něčemu novému
  - Doporučení od přátel
  - Jiný důvod – odkud

2. Proč jste si vybrali tuto školu?
  - Podle využití v životě
  - Podle volných míst
  - Podle návštěvnosti kurzů
  - Z jiného důvodu - uveďte

3. Vyhovuje vám délka studia na U3V?
  - Ano
  - Ne

4. Jaký je váš věk?
- Méně než 50 let
  - Mezi 50 – 60 let
  - Mezi 60 – 70 let
  - Více než 80 let
5. Jakého jste pohlaví
- Žena
  - Muž
6. Jak často navštěvujete kurzy?
- 1 x týdně
  - 1 x za 14 dní
  - 1 x měsíčně
7. Kde žijete?
- Ve městě
  - Na vesnici
8. O jaký studijní obor je nejvíce zájem na vaší U3V MU?
- Anglický jazyk
  - Dějiny umění
  - Všeobecné zaměření
  - Humanitní
9. Vyhovují vám kurzy ve vašem oboru?
- Ano
  - Spíše ano
  - Spíše ne
  - Ne

10. Doporučil byste U3V svému známému?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

11. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je?

- Základní
- Výuční list
- Střední s maturitou
- Vysokoškolské
- Jiné

Příloha B – Vyhodnocení dotazníků

1. Co vás vedlo k přihlášení na U3V

obohatit si své dosavadní znalosti	27	49,09%
naučit se něčemu novému	11	20,00%
doporučení od přátel	8	14,55%
zabít volný čas	3	5,45%
najít nové přátele	2	3,64%
zvednout si sebevědomí	4	7,27%
	55	100,00%

3. vyhovuje vám délka studia

ano	39	73,58%
ne	14	26,42%
	53	100,00%

5. vaše pohlaví

žena	37	67,27%
muž	18	32,73%
	55	100,00%

7. kde žijete

město	39	70,91%
vesnice	16	29,09%
	55	100,00%

9. vyhovují vám kurzy ve vašem oboru

ano	18	34,62%
spíše ano	26	50,00%
spíše ne	7	13,46%
ne	1	1,92%
	52	100,00%

2. proč jste si vybrali tuto školu

podle využití v životě	7	12,73%
podle počtu volných míst	3	5,45%
podle návštěvnosti kurzů	9	16,36%
podle dostupnosti	28	50,91%
podle mých zájmů	3	5,45%
Reference	5	9,09%
	55	100,00%

4. jaký je váš věk

méně než 50	3	5,45%
50 – 60	11	20,00%
60 – 70	37	67,27%
více než 70	4	7,27%
	55	100,00%

6. jak často navštěvujete kurzy

1x týdně	30	56,60%
1x za 14 dní	18	33,96%
1x měsíčně	5	9,43%
	53	100,00%

8. o jaký obor si myslíte, že je největší zájem na vaší U3V

anglický jazyk	4	7,27%
dějiny umění	17	30,91%
všeobecné zaměření	28	50,91%
Humanitní	6	10,91%
	55	100,00%

10. doporučil byste U3V svému známému

Ano	30	60,00%
spíše ano	14	28,00%
spíše ne	5	10,00%
Ne	1	2,00%
	50	100,00%

11. Vaše nejvyšší vzdělání je

základní	0	0,00%
vyučen	6	11,11%
maturita	13	24,07%
vysokoškolské	30	55,56%
jiné	5	9,26%
	54	100,00%

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Barbora Plesníková

Obor: Manažerská studia - řízení lidských zdrojů

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Stárnutí a osobnost seniora, Univerzita třetího věku

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 27

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: PhDr. Marie Vacínová, CSc.